

ปรากฏหลักฐานตามภาพถ่ายเก่าในอดีต เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมสามารถเข้าใจอย่างต่อเนื่อง หลังจากทราบข้อมูลประวัติศาสตร์จากพิพิธภัณฑ์แล้ว

- วิธีการ

หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลือในด้านการปรับปรุงเบื้องต้น เช่น การทำสี การเลือกใช้วัสดุ และวิธีการซ่อมแซม โดยสามารถช่วยเหลือได้โดยการให้ความรู้ หรือจัดหา วัสดุอุปกรณ์ เช่น สี หรือวัสดุก่อสร้าง ที่ช่วยในการซ่อมแซมอาคาร และต้องอาศัยความร่วมมือของประชากรในชุมชน เจ้าของอาคารที่มีความเข้าใจและมองไปในวัตถุประสงค์เดียวกัน โดยอาจต้องอาศัยการช่วยเหลือหรือประชาสัมพันธ์ เพิ่มคุณค่า ความรู้ ความเข้าใจ ของพื้นที่ต่อสาธารณะ จากหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

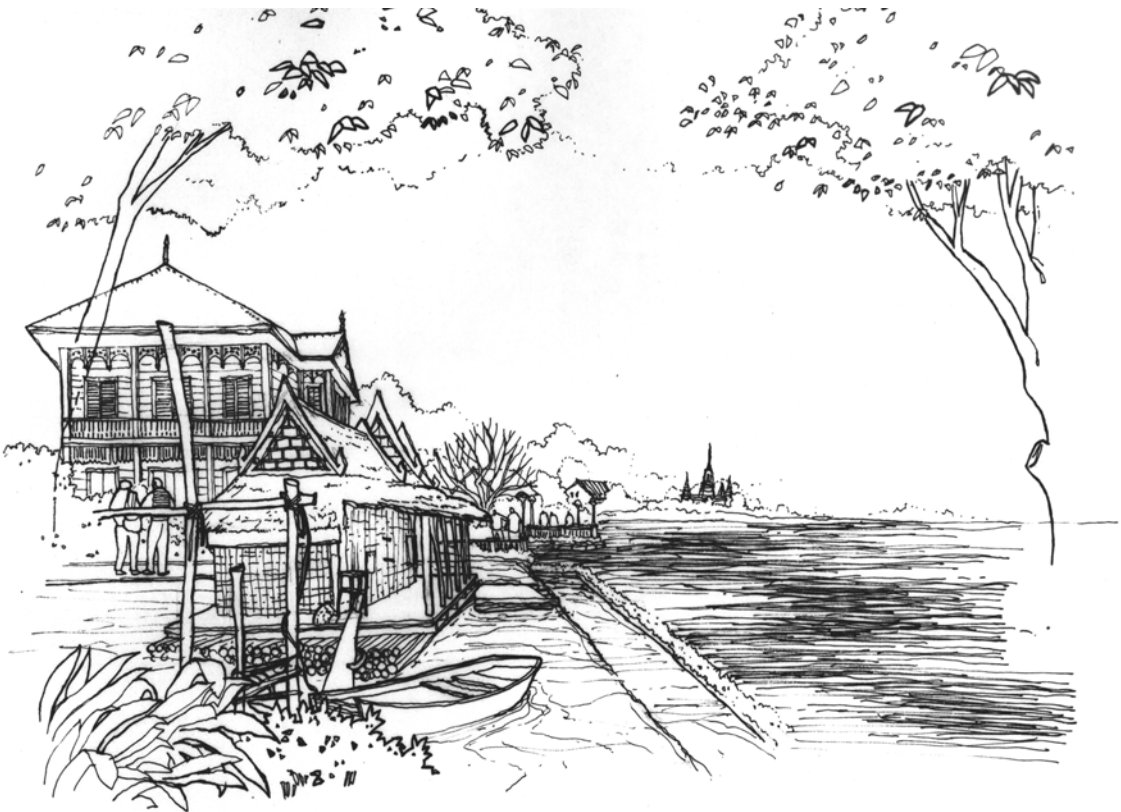
ภาพที่ 4-7 สภาพปัจจุบัน บ้านเก่าริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 4-8 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบ้านเก่าริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ภาพที่ 4-9 สภาพปัจจุบัน สิ่งก่อสร้างและทางเดินริมน้ำของชุมชน

ภาพที่ 4-10 ข้อเสนอแนะปรับปรุงสภาพอาคารและทางเดินริมน้ำเพื่อเปิดมุมมองสู่ชุมชน

3. ป้ายข้อมูลพื้นที่ในอดีต และปัจจุบัน

ความน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนกุฎีจีนในปัจจุบันคือลักษณะการอยู่อาศัยของคนในชุมชนที่ยังเหนียวแน่น และใช้การสัญจรทางเท้าอยู่ เส้นทางสัญจรที่มีขนาดเล็กและแคบนี้ทำให้ชุมชนมีความใกล้ชิดและเป็นส่วนตัวมากกว่าที่อื่นๆ ดังนั้นการที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาเดินเยี่ยมชมชุมชนนั้น หากไม่ควบคุมให้อยู่ในขอบเขตอาจกลายเป็นการรบกวนความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้

- ข้อเสนอแนะ

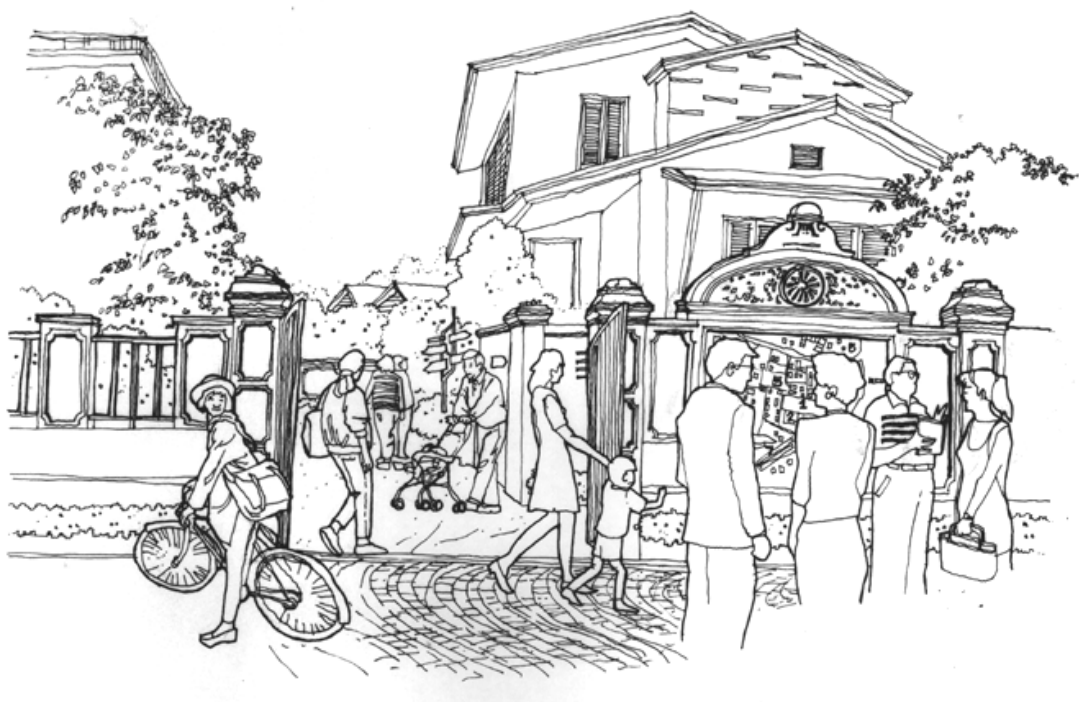
ควรมีการติดตั้งป้ายแสดงเส้นทางการเดินชมชุมชนที่จะไม่รบกวนคนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และควรติดตั้งป้ายข้อมูลประวัติศาสตร์ของพื้นที่ตั้งสำคัญในอดีต เช่น สุสาน เรือนแพพราน ชิส จิตร เป็นต้น เพื่อให้ผู้เยี่ยมชมเข้าใจความหมายของพื้นที่มากกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในปัจจุบันก็มีความน่าสนใจอยู่ จึงควรทำการติดตั้งป้ายข้อมูลไว้ตามสถานที่ที่น่าสนใจต่างๆ ด้วย เช่น โบสถ์ บ้านพักบาทหลวง ร้านขนมฝรั่งกุฎีจีน เป็นต้น

- วิธีการ

คณะกรรมการชุมชนติดต่อหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้ช่วยเหลือในเรื่องการออกแบบป้ายข้อมูลและติดตั้งป้ายในชุมชน แล้วประสานงานกับคนในชุมชน โดยชักชวนและส่งเสริมให้รักษาเอกลักษณ์ของชุมชนคงอยู่ เช่น เรื่องของสูตรอาหารโบราณ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ฯลฯ

ภาพที่ 4-11 สภาพปัจจุบัน ปากทางเข้า – ออกของทางเดินภายในชุมชน

ภาพที่ 4-12 ข้อเสนอแนะในการติดตั้งป้ายแสดงเส้นทางการเดินชมชุมชน

4. ลักษณะเฉพาะตัวทางกายภาพ และภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชน

บ้านในชุมชนกุฎีจีนส่วนใหญ่จะมีการตกแต่งและดูแลรักษาซุ้มประตูบ้านของตนเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมและเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนกุฎีจีนในปัจจุบัน แต่สภาพภูมิทัศน์โดยรวมของชุมชนนั้นยังต้องปรับปรุงให้เกิดบรรยากาศที่ส่งเสริมนักท่องเที่ยวให้เดินเยี่ยมชมได้อย่างสะดวก

- ข้อเสนอแนะ

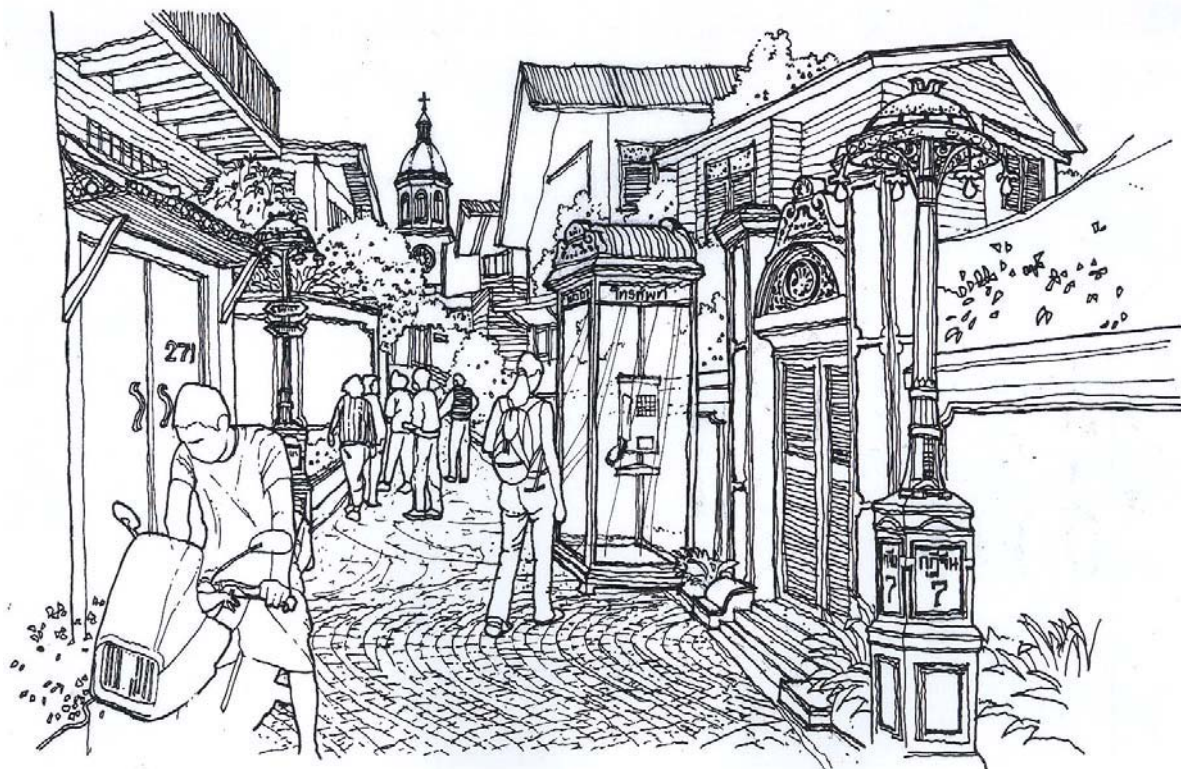
ควรส่งเสริมลักษณะเฉพาะตัวทางกายภาพของชุมชนดังกล่าว โดยรณรงค์ให้ทุกบ้านในชุมชนร่วมกันดูแลรักษาซุ้มประตูหน้าบ้านของตนต่อไปจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ที่ต่างจากชุมชนอื่น เลือกใช้ไม้เลื้อยที่มีดอกและสีสันทัดกับบริเวณซุ้มหน้าบ้าน ส่วนการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรวมนั้น ในระยะแรกควรปรับปรุงทางเดินโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความสะอาด ควรเพิ่มความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยเพิ่มเติมโดยการตกแต่งพื้นทางเดินเป็นระยะๆ ด้วยการออกแบบลวดลายหรือเปลี่ยนวัสดุพื้นเพื่อเน้นให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมชุมชนได้ตามข้อมูลและเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชนที่กำหนดไว้ได้ง่ายขึ้น โดยรูปแบบที่จะใช้ในการก่อสร้างจริงควรเป็นแบบจากภูมิสถาปนิก

- วิธีการ

คณะกรรมการชุมชนประสานงานกับทุกครัวเรือนให้เห็นถึงความสำคัญและการมีเอกลักษณ์ทางกายภาพของชุมชน เพื่อชักชวนให้ร่วมกันตกแต่งดูแลรักษาชุมชนประตูป้านให้สวยงามอย่างพร้อมเพรียงและชัดเจนมากขึ้น ส่วนเรื่องการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรวมนั้น คณะกรรมการชุมชนดำเนินการติดต่อขอความช่วยเหลือทั้งด้านงบประมาณและการจัดจ้างภูมิสถาปนิกในการออกแบบปรับปรุงทั้งหมด เพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลประวัติศาสตร์ของชุมชนทางและเส้นทางการเดินของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 4-13 สภาพปัจจุบัน ภูมิทัศน์ภายในชุมชน

ภาพที่ 4-14 ข้อเสนอแนะปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในชุมชน และซุ้มประตูบ้าน

5. คุณภาพน้ำ และคลองในชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนริมน้ำที่มีระบบคมนาคมทางน้ำเป็นหลักมาก่อน แต่เนื่องจากปัจจุบันเปลี่ยนระบบการสัญจรในชุมชนเป็นสัญจรทางบกแทนแล้ว การดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากน้ำและคลองที่เหลืออยู่ในชุมชนก็ลดตามไปด้วย หากต้องการแสดงถึงลักษณะของชุมชนริมน้ำดั้งเดิมตามประวัติศาสตร์แล้ว จึงควรอย่างยิ่งที่จะต้องทำการปรับปรุงคุณภาพน้ำและสภาพคลองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

● ข้อเสนอแนะ

ควรปรับปรุงลักษณะโครงสร้างกำแพงกันดินริมสองฝั่งคลอง ปัจจุบันซึ่งใช้เป็นระบบคานค้ำตลิ่งสองฟากไว้ คานคอนกรีตกันดินขาดคร่อมลำคลองไปตลอดนี้ทำให้ทัศนียภาพของคลองไม่สวยงาม ไม่น่าเดิน บ้านทุกครัวเรือนริมคลองจึงกันรั้วทึบ หันหลังบ้านให้คลอง ละเลยไม่ใช้ประโยชน์ คลองจึงมีสภาพกลายเป็นคลองระบายน้ำเท่านั้น จึงควรออกแบบปรับเปลี่ยนโครงสร้างกำแพงกันดินริมตลิ่งสองฟากคลองใหม่ให้มีความสวยงามดังเช่นคลองในอดีต

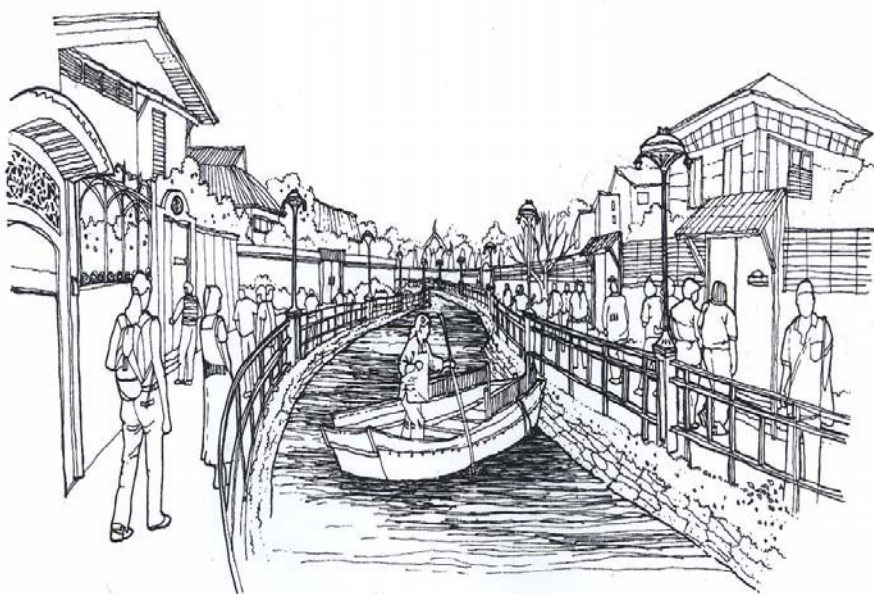
ทั้งนี้ยังต้องปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองให้มีมาตรฐานความสะอาดตามที่คุณเชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมกำหนด

- วิธีการ

หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเข้ามาทำการสำรวจปรับปรุงโครงสร้างกำแพงกันดินสองฝั่งคลอง และออกแบบให้สามารถมีทางเดินสองฟากคลองที่เชื่อมต่อกับทางเดินในชุมชนทั้งหมด เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของคลองกับชุมชนริมน้ำให้กลับมาอีกครั้ง ส่วนเรื่องปรับปรุงคุณภาพน้ำนั้น ควรปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมในการสำรวจวัดค่าและเสนอแนะในการบำบัดน้ำต่อไป ทั้งนี้อาจคณะกรรมการชุมชนสามารถดำเนินการเบื้องต้นโดยจัดอบรมให้คนในชุมชนมีสำนึกรักน้ำ และเห็นความสำคัญของคลองกับชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

ภาพที่ 4-15 สภาพปัจจุบัน คลอง และคาน้ำยันตลิ่งและทางเดินริมคลอง

ภาพที่ 4-16 ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงสร้างตลิ่ง และทางเดินริมคลอง
4.6.2 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน

วัตถุประสงค์

- ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่
- ส่งเสริมให้ชุมชนกุฎีจีนเป็นจุดหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ
- ส่งเสริมการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ถูกต้องและเหมาะสมกับลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยว
- จัดให้มีเทศกาลทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในวาระพิเศษ และเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน

แนวทางการดำเนินการ

- ส่งเสริมให้กุฎีจีนเป็นจุดหนึ่งของเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ

ชุมชนกุฎีจีนมีศักยภาพด้านต่างๆ มาพอที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปต้องการประสบการณ์หลากหลายจากการเดินทาง เส้นทางท่องเที่ยวจึงควรประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน เช่น การชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม ควบคู่ไปกับการดูวิถีชีวิตชาวบ้านและการจับจ่ายของที่ระลึก

การจัดเส้นทางท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนกุฎีจีนเป็นจุดแวะชมจุดหนึ่งจึงจะน่าเหมาะสมกับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่ต้องการประสบการณ์หลากหลาย

ตัวอย่างการจัดเส้นทางท่องเที่ยวโครงการนำร่องเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำฝั่งธนบุรี กรณีที่นักท่องเที่ยวมีเวลาประมาณครึ่งวัน (เช้า หรือบ่ายก็ได้) และต้องการท่องเที่ยวเชิงลึก เข้าสัมผัสถึงการใช้ชีวิตของคนในชุมชน ตามสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน

ตารางที่ 4 - 2 ตัวอย่างเส้นทางการท่องเที่ยวพื้นที่ศึกษาฝั่งธนบุรี

เวลา	สถานที่ท่องเที่ยว	หมายเหตุ
08.00 – 08.15	ขึ้นเรือจากท่าราชินี ข้ามฟากไปท่ากุฎีจีน	- จะเช่าเรือจากท่าใดก็ได้ แต่ท่าราชินีจะใกล้กับท่ากุฎีจีนมากที่สุด หลีกเลี่ยงอาการเมาเรือที่อาจเกิดขึ้นได้จากคลื่นในแม่น้ำเจ้าพระยา
08.15 – 08.55	เดินเที่ยวชุมชนกุฎีจีน โดยมีวิทยากรชุมชนเป็นผู้บรรยาย - โบสถ์ข้างตาคูร์ลุส - บ้านโบราณริมแม่น้ำเจ้าพระยา - ชิมขนมฝรั่งกุฎีจีน - ชื้อขนมเป็นของฝาก	- ต้องมีการนัดวิทยากรล่วงหน้า - มีเส้นทางเดินเที่ยวในกุฎีจีน แล้วสามารถเดินเชื่อมต่อไปยังชุมชนข้างเคียง (ชุมชนวัดกัลยาณมิตร) และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจต่อไปได้ - ถ้าต้องการเห็นกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน สามารถมาเที่ยวชมได้ตามกำหนดการพิธีกรรมต่างๆ ประจำปี กุฎีฝรั่ง คือบริเวณที่ปัจจุบันเรียกว่ากุฎีจีน เดิมทีนั้น "กุฎีจีน" ใช้เรียกบริเวณด้านใต้ของปากคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งเป็นชุมชนของชาวจีนจากอยุธยาที่กระจัดกระจายไปเมื่อเสียกรุง และอพยพมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงตั้งธนบุรีเป็นราชธานี ยังปรากฏศาลเจ้าเกียนอันเกงตั้งอยู่จนถึงเดี๋ยวนี้ และเป็นที่สักการะของคนทั่วไป ส่วนกุฎีฝรั่ง เป็นพื้นที่บริเวณต่อเนื่องจากทางใต้ของกุฎีจีน เป็นหมู่บ้านของพวกฝรั่งเชื้อสายโปรตุเกส ที่มาสร้างค่ายรักษา ป้อมบางกอก ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และพระเจ้าตากสินมหาราช ได้พระราชทานปึกบันที่ดินบริเวณนี้ไว้ใน พ.ศ. 2312 คนในชุมชนนี้ไม่มีลักษณะเป็นฝรั่งชัดเจนอีกแล้ว คงเพราะได้มีการสมรสกับชาวไทย นับเนื่องมาถึงปัจจุบันเป็นเวลาหลายชั่วอายุคน แต่ยังคงเป็นชุมชนที่นับถือคริสต์ศาสนิกายโรมันคาทอลิก อย่างเคร่งครัด โบสถ์ข้างตาคูร์ลุส ของชุมชน เป็นโบสถ์ซึ่งสร้างขึ้นครั้งแรกในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อทูลกระหม่อมได้สร้างขึ้นใหม่โดยสังฆราชปาเลอกัว ใน พ.ศ. 2377 และต่อมาใน พ.ศ. 2456 บาทหลวงกุเลียมโม กิ้น ตาคูร์ลุส ได้สร้างอาคารหลังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แทนหลังเก่าที่ทรุดโทรม พวกโปรตุเกสเมื่อเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาได้นำวัฒนธรรมในเรื่องอาหาร โดยเฉพาะขนมเข้ามาด้วย เช่น ทองหยิบ

		ทองหยอด ผอยทอง และสังขยา เพราะขนมไทยแบบดั้งเดิมนั้นจะประกอบด้วย แป้ง น้ำตาล และมะพร้าวเป็นหลัก ส่วนพวกที่ผสมด้วยไข่และ นมเนยเป็นขนมของต่างชาติ ชุมชนนี้มีขนมที่มีชื่อเสียงคือ ขนมฝรั่ง ซึ่งคงเพราะเดิมฝรั่งเป็นผู้ทำ จึงเรียกกันมาจนเป็นชื่อขนม
08.55 – 08.50	ขึ้นเรือจากท่าภูมิจีน ไปถึงท่าวัดโมลีโลกยาราม	
09.00 – 09.50	เดินเที่ยวชมวัดโมลีโลกยาราม - รูปแบบสถาปัตยกรรมวัดหลวงในสมัยอยุธยา - หอสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช - แนวกำแพงเมืองกรุงธนบุรีเดิม - สระสง - หมู่กุฏิเครื่องสับ 	- วัดโมลีโลกยาราม หรือ วัดท้ายตลาด เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร เป็นวัดที่สร้างในสมัยอยุธยา แต่ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง และเหตุที่เรียกว่า วัดท้ายตลาด เนื่องจากอยู่ต่อจากตลาดเมืองธนบุรี ปัจจุบันชาวบ้านยังนิยมเรียกชื่อนี้อยู่ ในสมัยธนบุรี วัดนี้เป็นวัดในเขตพระราชฐาน จึงไม่มีพระสงฆ์อยู่ตลอดช่วงรัชกาล ส่วนพระวิหาร สันนิษฐานว่าได้ใช้เป็นฉางเกลือของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายในพระวิหารกันเป็น 2 ตอน ปัจจุบัน ตอนหน้าที่หันออกคลองบางกอกใหญ่ ประดิษฐานพระพุทธรูปเป็นหมู่บนฐานชุกชี ส่วนตอนหลังเป็นพื้นที่ค่อนข้างแคบ ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ ในรัชกาลที่ 3 ได้รับการปฏิสังขรณ์ใหม่ทั่วทั้งพระอาราม และทรงเปลี่ยนนามใหม่ว่า "วัดโมลีโลกยาราม" ภายหลังมาเรียกกันว่า "วัดโมลีโลกยาราม" - วัดมีศักยภาพพอที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ แต่ปัจจุบันอาคารบางหลังมีสภาพทรุดโทรมมาก ต้องการการบูรณะและพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ โดยทางคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เคยทำวิจัยแนวทางปรับปรุงวัดไว้แล้วด้วย
09.50 – 10.50	ขึ้นเรือจากท่าวัดโมลีโลกยาราม ไปขึ้นท่าวัดคูหาสวรรค์ ระหว่างทางสามารถชมทัศนียภาพริมน้ำ และหากต้องการให้อาหารปลา สามารถแวะได้ที่ท่าวัดราชคฤห์วรวิหาร 	- ตัวอย่างทัศนียภาพ และสถานที่ที่พบเห็นได้ระหว่างทาง เช่น ศาลเจ้ากวนอู วัดปากน้ำภาษีเจริญ วัดประดู่ฉิมพลี บ้านเรือนริมน้ำ สวนมะพร้าว

10.50 – 11.40	เดินเที่ยวชมชุมชนวัดคูหาสวรรค์ - เดินซื้ออาหารรับประทานตามใจชอบ - ชมการทำรองเท้าหนัง เป็นอุตสาหกรรมครอบครัวของคนในชุมชน 	- ปัญหาในการบริหารชุมชน คนในชุมชนยังไม่สามารถรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อส่งเสริมและสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนได้
11.40 – 12.00	ขึ้นเรือจากท่าวัดคูหาสวรรค์ ไปขึ้นท่าร้านขายต้นไม้	
12.00 – 12.15	เดินชมและเลือกซื้อต้นไม้เป็นของฝาก 	- หากมีเวลามาก สามารถเดินเข้าไปชมในสวนต้นไม้ได้ด้วย - มีบริการขายเครื่องดื่ม และมีศาลานั่งพักผ่อนน้ำได้
12.15 – 13.15	ขึ้นเรือจากท่าร้านขายต้นไม้ ไปขึ้นท่าวัดป่าเชิงเลน	- แวะรับประทานอาหารได้ที่วัดนี้โดยต้องติดต่อล่วงหน้า ที่มัคทายกของวัด
13.15 – 13.45	เดินชมบรรยากาศเงียบสงบของวัดป่า - นมัสการพระพุทธรูป ทำบุญ - เดินชมทิวทัศน์เรือสวนดั้งเดิมที่ยังเหลืออยู่ (ร่องสวนผักตบชวา) - แวะพักเข้าห้องน้ำ 	

13.45 – 14.00	ขึ้นเรือจากท่าวัดป่าเชิงเลน ไปขึ้นท่าบ้านบุ	- ปัญหาที่พบคือ ไม่มีท่าขึ้นเรือโดยตรงที่บ้านบุ ปัจจุบันจะต้องอาศัยท่าเรือสถานีรถไฟบางกอกน้อย แล้วเดินต่อไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร โดยไม่มีที่บังแดด
14.00 – 15.00	เดินเที่ยวชมชุมชนบ้านบุ	
15.00 – 15.20	ขึ้นเรือจากท่าบ้านบุ กลับถึงท่ากุฎีจีน	- หรือให้เรือไปส่งยังท่าเรืออื่นๆ ที่ต้องการเดินทางต่อ

นอกจากเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำข้างต้นแล้ว กุฎีจีนยังเป็นจุดท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนใกล้เคียง และ สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมอื่นๆ อีกด้วย เช่น ชุมชนวัดกัลยาณ์ ซึ่งมีวัดกัลยาณ์ และศาลเจ้าเกียนอันเกงเป็นจุดดึงดูด นักท่องเที่ยวสำคัญ หรือวัดประยุรวงศาวาส และบริเวณใกล้เคียงซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยทางถนนและทางเดินริมน้ำ นักท่องเที่ยวที่ขึ้นเรือที่ท่าเรือหน้าโบสถ์ทางตาคูร์สควรจะสามารถรับข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนใกล้เคียงและเส้นทางเดินเท้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ได้ (ดูรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงชุมชนกุฎีจีนในภาคผนวกง.)

■ ส่งเสริมการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อมูลที่ให้กับนักท่องเที่ยวควรจะเป็นข้อมูลที่

- เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกเส้นทางแผนที่ ข้อมูลเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือข้อควรระวังสำหรับนักท่องเที่ยว หรือข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าชม เป็นต้น
- เสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน
- ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้ตระหนักถึงความสำคัญด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนาน และเพลิดเพลินจากการเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ตามความเหมาะสมของนักท่องเที่ยว แต่ละประเภท

การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้ออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ สองลักษณะคือการให้ข้อมูลโดยบุคคล และ การให้ข้อมูลโดยการใช้อุปกรณ์ประกอบ ข้อเสนอแนะในเรื่องการให้ข้อมูลภายในชุมชนกุฎีจีน มีดังนี้

- จัดให้มีวิทยากรท้องถิ่น นำชมชุมชน วิธีการนี้จะเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถได้รับข้อมูลจากบุคคลที่อยู่อาศัยในชุมชน และวัฒนธรรมนั้นจริงๆ นักท่องเที่ยวและวิทยากรสามารถพูดคุยโต้ตอบในเรื่องราวต่างๆ ได้
- จัดให้มีการอบรมวิทยากรท้องถิ่น อาสาสมัครภายในชุมชน หรือโดยผู้รู้ในชุมชนเอง หรือนักวิชาการท้องถิ่น
- จัดให้มีป้ายข้อมูล และแผนที่ชุมชนในตำแหน่งที่เหมาะสม
- จัดให้มีการทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ หรือหนังสือแนะนำเที่ยวภายในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมชุมชนได้ด้วยตัวเอง
- จัดให้มีศูนย์ข้อมูลชุมชนซึ่งอาจอยู่ในรูปของพิพิธภัณฑ์ชุมชน เพื่อเป็นสถานที่ให้ข้อมูล รวบรวม และจัดแสดงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

■ เทศกาลทางวัฒนธรรม

- จัดให้มีเทศกาลทางวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตในชุมชน เช่น เทศกาลดนตรี หรือเทศกาลอาหารและขนมพื้นบ้าน หรือการใช้สถาปัตยกรรมและพื้นที่ว่างในชุมชนจัดการแสดงที่เหมาะสม เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์อาคารโบราณที่มีอยู่แล้ว และอาจเป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดรายได้แก่องค์กรชุมชนด้วย
- ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้เทศกาลที่จัดอยู่แล้วเป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เขตธนบุรี หรือจากเครือข่ายองค์กรชุมชนใกล้เคียง

4.6.3 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการองค์กรชุมชน

การจัดการด้านการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นงานที่มีขอบข่ายหน้าที่รับผิดชอบกว้างขวาง และเกี่ยวข้องกับส่วนราชการหลายหน่วยงาน รวมทั้งประชาชนภายในชุมชนต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการด้านต่างๆ อย่างจริงจัง จึงจะทำให้การอนุรักษ์และพัฒนาที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืน การจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อประสานการจัดการทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ในพื้นที่ที่มีองค์กรชุมชนอยู่แล้วแต่ยังไม่มีบทบาทในการอนุรักษ์ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การส่งเสริมให้องค์กรชุมชนมีศักยภาพในด้านนี้มากขึ้นก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน และทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรง

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างองค์กรชุมชนที่จะทำการประสานนโยบายและแผนของส่วนราชการกับความต้องการของชุมชน
- เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งในระดับชุมชน และระดับท้องถิ่น และมีบทบาทมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

● ข้อเสนอแนะ

- ผลักดันให้องค์กรชุมชนเดิมมีบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมมากขึ้น โดยองค์กรจะทำหน้าที่เสมือนตัวกลางระหว่างคนในชุมชน สร้างความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว และผลตอบแทน หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ให้คนในชุมชนมีความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนา จำเป็นจะต้องให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อคนในชุมชนจะได้มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโครงการ ถึงแม้ว่าชาวบ้านอาจจะมีความไม่เท่ากันทุกคน แต่คนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากโครงการไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม
- องค์กรชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน องค์กรชุมชนควรสร้างเครือข่ายระดับชุมชนด้วยกัน โดยเฉพาะชุมชนใกล้เคียง และชุมชนริมน้ำอื่นๆ ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อร่วมมือในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ นอกจากนี้ชุมชนยังจะได้รับประโยชน์จากการสร้างเครือข่าย กับชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการ และเรียนรู้ปัญหาจากตัวอย่างในชุมชนอื่น

ตารางที่ 4 – 3 ตารางแนวทางการดำเนินการด้านต่างๆ

โครงการ และ กิจกรรม	หน่วยงานที่รับผิดชอบ	วิธีการดำเนินงาน
1. การพัฒนาด้านกายภาพชุมชน		
1.1 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชน	- องค์กรชุมชน - เขตธนบุรี - มิสซังคาธอลิค	- ออกแบบ - จัดงบประมาณก่อสร้าง
1.2 การซ่อมแซมและบำรุงรักษาโบสถ์ ซางตาครู้ส	- คณะกรรมการโบสถ์ - มิสซังคาธอลิค - กรมศิลปากร	- สำรวจสภาพอาคาร - ออกแบบ - จัดงบประมาณก่อสร้าง - กำหนดตารางการดูแลรักษา
1.3 การปรับปรุงสภาพคลองกุฎีจีนและ บริเวณริมคลอง	- องค์กรชุมชน - เขตธนบุรี - กรมเจ้าท่า	- สำรวจสภาพชุมชน - ออกแบบปรับปรุงบริเวณเขื่อน - การปรับปรุงสภาพน้ำ
1.4 การปรับปรุงป้ายข้อมูลในพื้นที่	- องค์กรชุมชน - เขตธนบุรี - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	- สำรวจข้อมูล - ออกแบบป้าย - สำรวจสถานที่ที่จะติดตั้ง - จัดงบประมาณติดตั้งป้ายข้อมูล
2. การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน		
2.1 การจัดเส้นทางท่องเที่ยว	- องค์กรชุมชน - เขตธนบุรีและเขตใกล้เคียง - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	- สำรวจและออกแบบเส้นทาง การท่องเที่ยว - การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว - ประสานงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง - ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
2.2 การส่งเสริมการให้ข้อมูลการท่องเที่ยว	- องค์กรชุมชน - เขตธนบุรี - นักวิชาการท้องถิ่น - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	- จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ - จัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
3. การจัดตั้งองค์การท้องถิ่น		
3.1 สร้างศักยภาพในองค์กรท้องถิ่นเดิม	- องค์กรชุมชน - มิสซังคาธอลิค - เขตธนบุรี - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - นักวิชาการท้องถิ่น	- จัดอบรมสมาชิกองค์กรด้านการ อนุรักษ์และท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม - จัดประชุมเครือข่ายองค์กร ท้องถิ่น - กำหนดบทบาทขององค์กรชุมชน ด้านการท่องเที่ยว

บรรณานุกรม

Bangkok 2000 City of Culture : Comform Company,Ltd., 2543

Compact Guide เกาะรัตนโกสินทร์ : สำนักพิมพ์ พี เอส พี, 2545

Timothy,Dallen J. & Boyd , Stephen W. Hentage Tourism. : Prentice Hall , 2003

Inskeep, Edward. Tourism Planning : An Integrated and sustainable Development Approach.
Van Nostrand Reinhold : New York , 1991

The Must See Sites in BANGKOK : A.C.T. Publishing Co.,Ltd., 2542

การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546

80 ปี วัดช้างตากู : หนังสืออนุสรณ์โอกาสครบ 80 ปี วัดช้างตากูครั้งที่ 3 .

ของดีกรุงเทพ : ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2543

พจนา สวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ 2546

หนังสือชุด “นักเดินทาง...เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน”: ธนบุรี : สำนักพิมพ์สารคดี, 2542

เวียงวังฝั่งธนฯชุมชนชาวสยาม : สำนักพิมพ์มติชน, 2545

วัดในกรุงเทพฯ – ธนบุรี : สำนักพิมพ์แสงแดดเพื่อเด็ก, 2542

ท่องเที่ยวเขตภาษีเจริญ : สำนักงานเขตภาษีเจริญ

จดหมายเหตุ การอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ : จัดพิมพ์เนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

บรรณานุกรม(ต่อ)

สำนักงานเขตพระนคร : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตบางกอกน้อย : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตธนบุรี : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตตลิ่งชัน : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตภาษีเจริญ : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

ภาคผนวก ก

รายชื่อชุมชนในเขตที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา1. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตพระนคร

ชุมชนสามยอด	ตั้งอยู่ในแขวงพระบรมมหาราชวัง	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนท่าวัง	ตั้งอยู่ในแขวงพระบรมมหาราชวัง	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์-ตรอกไก่แจ้	ตั้งอยู่ในแขวงพระบรมมหาราชวัง	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์	ตั้งอยู่ในแขวงชนะสงคราม	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดสามพระยา	ตั้งอยู่ในแขวงวัดสามพระยา	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกบ้านพานถม	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านพานถม	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดใหม่อมตรส	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านพานถม	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนมัสยิดบ้านตึกดิน	ตั้งอยู่ในแขวงบวรนิเวศ	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังวัดราชนัคนดา	ตั้งอยู่ในแขวงบวรนิเวศ	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดเทพธิดาราม	ตั้งอยู่ในแขวงสำราญราษฎร์	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวังกรมพระสมมตอมรพันธุ์	ตั้งอยู่ในแขวงสำราญราษฎร์	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดอินทริวิหาร	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนพรหม	3เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนตรอกบวรรังษี	ตั้งอยู่ในแขวงบวรรังษี	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกศิลป์ – ตรอกตีที่ดิน	ตั้งอยู่ในแขวงบวรนิเวศ	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนราชปิตุพัฒนา	ตั้งอยู่ในแขวงวัดราชบพิธ	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดถนนารถ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดสามพระยา	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังโบสถ์พราหมณ์	ตั้งอยู่ในแขวงเสาชิงช้า	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดสังเวชวิศยาราม	ตั้งอยู่ในแขวงสังเวชวิศยาราม	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนครอกเฟื่องทอง-ตรอกกวิสูตร	ตั้งอยู่ในแขวงบูรพาภิรมย์	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนท่าเตียน	ตั้งอยู่ในแขวงพระบรมมหาราชวัง	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนแพร่งภูธร	ตั้งอยู่ในแขวงเจ้าพ่อเสือ	เขตพระนคร
	กรุงเทพมหานคร	

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้

เขตพระนครประกอบด้วย 12 แขวง เป็นแขวงที่ติดคลองรอบกรุงฯ และคลองหลอด ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษารวมทั้งสิ้นนับได้ 7 แขวง ได้แก่ แขวงชนะสงคราม แขวงพระบรมมหาราชวัง แขวงตลาดสามยอด แขวงบวรนิเวศ และแขวงสำราญราษฎร์ แขวงบ้านพานถม แขวงวัดสามพระยา และแขวงวังบูรพาภิรมย์

แขวงที่อยู่นอกพื้นที่ศึกษา จำนวน 4 แขวง ได้แก่ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงเสาชิงช้า แขวงวัดราชบพิธ และแขวงบางขุนพรหม

2. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตบางกอกน้อย

ชุมชนวัดพระยาทำ	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนเหนือวัดสี่ไกรสร	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดครุฑ	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดอัมพวา	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดคงมูลเหล็ก	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดยางสุทธาราม	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดโพธิ์เรียง	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดอมรทวยการาม	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสายใต้เก่า	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกข้าวเม่า	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยสุดสาคร	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนพรพัฒน์	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเคหะสน.บางกอกน้อย	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยบ้านช่างหล่อ	ตั้งอยู่ในแขวงบ้านช่างหล่อ	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดระฆัง	ตั้งอยู่ในแขวงศิริราช	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดวิเศษการ – วัดฉิมพายกาวาส	ตั้งอยู่ในแขวงศิริราช	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนวัดสุวรรณาราม	ตั้งอยู่ในแขวงศิริราช	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกวังหลัง	ตั้งอยู่ในแขวงศิริราช	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสันติสุข	ตั้งอยู่ในแขวงศิริราช	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดรวกสุทธาราม	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดเพลงวิปัสสนา	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดมะลิ 1	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดมะลิ 2	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดไชยทิศ	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกไผ่ – วัดบางเสาธง	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยประชาร่วมใจ	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนบุปผาสวรรค์	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนปลายซอยจรัญฯ 29 ซ้าย	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนปลายซอยจรัญฯ 29 ขวา	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังตลาดนครหลวง	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนบางขุนศรี	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนหมู่บ้านปัทมอร	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหัวถนน (วัดแก้ว)	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนจรัญสามสิบเอ็ดรวมใจ	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนศรี	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดบางขุนนนท์	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนนนท์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดใหม่ยายแป้น	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนนนท์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนชวนชื่น	ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนนนท์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดดุสิตาราม	ตั้งอยู่ในแขวงอรุณอมรินทร์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสันติชนสงเคราะห์	ตั้งอยู่ในแขวงอรุณอมรินทร์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสวนหลวง	ตั้งอยู่ในแขวงอรุณอมรินทร์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนมัสยิดหลวงอันซอริชชุณหะ	ตั้งอยู่ในแขวงอรุณอมรินทร์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนจรัญสนิทวงศ์ 41	ตั้งอยู่ในแขวงอรุณอมรินทร์	เขตบางกอกน้อย
	กรุงเทพมหานคร	

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้

เขตบางกอกน้อยประกอบด้วย 5 แขวงซึ่งเป็นแขวงที่ติดคลองบางกอกน้อยจำนวน 4 แขวงได้แก่ แขวงอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช แขวงบางขุนนนท์และแขวงบางขุนศรี แขวงที่ไม่ได้มีพื้นที่ติดคลองศึกษาจำนวน 1 แขวงได้แก่ แขวงบ้านช่างหล่อ

3. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตธนบุรี

ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย	ตั้งอยู่แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสามัคคีธรรม	ตั้งอยู่แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดบางสะแกใน	ตั้งอยู่แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนปากคลองบางสะแก	ตั้งอยู่แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดก้นตวราราม	ตั้งอยู่แขวงตลาดพลู เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนข้างสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนโรงเจ 1	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนโรงเจ 2	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนตากสินสัมพันธ์	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดอินทาราม	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนตรอกเทวดา	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนหลังศูนย์จันทรจิมไพลย์	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสวนพลู	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนพัฒนาบ้านล่าง	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนปู่ศุข	ตั้งอยู่แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดกัลยาณ	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนกุฎีขาว	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดบุปผาราม	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดประยุรวงศ	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนกุฎีจีน	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนโรงคราม	ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนศรีภูมิ	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดประดิษฐาราม	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสี่แยกบ้านแขก	ตั้งอยู่แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร

ชุมชนประสานมิตร	ตั้งอยู่แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนเจริญนคร	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนมะนาวหวาน	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดราชวรินทร์	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดบางน้ำขุน	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนหลังไปรษณีย์สำเหร่	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสุทธาราม	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนแก้ววิทยา	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดดาวคนอง	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนรวมพลัง	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนโกวป้อพัฒนา	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนตรอกสะพานยาว	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสนามแดง	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนแช่ซิมส่วนบน	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสองร้อยห้อง	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสายสัมพันธ์	ตั้งอยู่แขวงบุคคโล เขตธนบุรี	กรุงเทพมหานคร

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้

เขตธนบุรีประกอบด้วย 5 แขวงซึ่งเป็นแขวงที่ติดคลองบางกอกน้อยจำนวน 4 แขวงได้แก่ แขวงตลาดพลู แขวงบางยี่เรือ แขวงวัดหิรัญบุรี แขวงวัดกัลยาณ์ แขวงที่ไม่ได้มีพื้นที่ติดคลองศึกษาจำนวน 1 แขวงได้แก่ แขวงบุคคโล

4. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตตลิ่งชัน

ชุมชนวัดช้างเหล็ก – วัดเรไร	ตั้งอยู่ในแขวงคลองชักพระ	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนริมคลองชักพระ	ตั้งอยู่ในแขวงคลองชักพระ	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังวัดกาญจนลีหาสน์	ตั้งอยู่ในแขวงคลองชักพระ	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนวัดชัยพฤกษมาลา	ตั้งอยู่หมู่ที่ 4,5 แขวงตลิ่งชัน	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสะพานผัก – คลองศาลเจ้า	ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 แขวงตลิ่งชัน	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยชัยพฤกษอุดม – วัดน้อยใน	ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 แขวงตลิ่งชัน	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนศาลเจ้าพ่อจ้อย	ตั้งอยู่หมู่ที่ 14,15 แขวงตลิ่งชัน	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดกระจิง	ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 แขวงตลิ่งชัน	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาวัดอินทราวาส	ตั้งอยู่หมู่ที่ 22,23 แขวงฉิมพลี	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดจำปา	ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาหมู่ที่ 13 บางระมาด	ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาหมู่ที่ 4 บางระมาด	ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดมะกอก	ตั้งอยู่หมู่ที่ 7,8 ถ.พุทธมลฑล สาย1 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา วัดกาญจนสิงหาสน์	ตั้งอยู่หมู่ที่ 18,19 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนศาลาหลังบ้าน	ตั้งอยู่หมู่ที่ 9,10 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหมู่ 1,3 แขวงบางพรหม	ตั้งอยู่หมู่ที่ 1,3 แขวงบางพรหม	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดเกาะ	ตั้งอยู่หมู่ที่ 9,10 แขวงบางเขื่อนขันธ์	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหมู่ 6 แขวงบางระมาด	ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 แขวงบางระมาด	เขตตลิ่งชัน
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนริมทางรถไฟ ชัยพฤกษ์มาลา	ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ถ.ชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดปากน้ำฝ่งเหนือ	ตั้งอยู่แขวงคลองชักพระ แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนโรงเรียนวัดตลิ่งชัน	ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนบ้านลุ่ม	ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนหมู่บ้านเจ้าพระยา	ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดสมรโกฏิ	ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนวัดเพลงกลางสวน	ตั้งอยู่แขวงบางพรหม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนหมู่บ้าน 2521	ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนคลองบางน้อย	ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 แขวงบางเขื่อนขันธ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนสองแขวง	ตั้งอยู่แขวงคลองชักพระและหมู่ที่ 2 เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
ชุมชนฉิมพลี	ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้
เขตตลิ่งชันประกอบด้วย 5 แขวงซึ่งเป็นแขวงที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาริมน้ำติดคลองชักพระจำนวน 1 แขวง
ได้แก่ แขวงคลองชักพระ แขวงที่ไม่ได้มีพื้นที่ศึกษาริมน้ำจำนวน 5 แขวงได้แก่ แขวงตลิ่งชัน แขวงฉิมพลี
แขวงบางระมาด แขวงบางพรหม แขวงบางเขื่อนขันธ์

5. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตบางกอกใหญ่

ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนข้างโรงเรียนพาณิชยการราชดำเนิน	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนวัดนาคกลาง	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนวัดเครือวัลย์	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนปรกอรุณ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนลานมะขาม – บ้านหม้อ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนอนันตภูมิ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนวัดใหม่พิเรนทร์	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนหลังวัดใหม่พิเรนทร์	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนตรอกตาแทน	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนหลังโรงกรองน้ำภาษีเจริญ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนวัดท่าพระ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่
ชุมชนโค้งกระเทียม	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ กรุงเทพมหานคร	เขตบางกอกใหญ่

ชุมชนซอยสมบุญพัฒนา	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังโรงเคลีบ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนริมคลองบางกอกใหญ่	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังโรงเรียนเสะเวช	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเพชรเกษม 1	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนปลายซอยศักดิ์เจริญ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดดีดวด	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนตรอกกระเจก	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดประดู่ฉิมพลี	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนศาลเจ้าพ่อตก	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดราชสิทธิาราม	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนพัฒนาอยู่สุข	ตั้งอยู่ในแขวงวัดอรุณ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนข้างโรงเรียนเสะเวช	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยจรัญสนิทวงศ์ 9	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดสังข์กระจาย	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนวัดใหม่วิเชียร	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนรวมพล	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนซอยจำเนียรสุข 3	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเกษจำเริญ	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนลานโพธิ์	ตั้งอยู่ในแขวงวัดท่าพระ	เขตบางกอกใหญ่
	กรุงเทพมหานคร	

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้
เขตตลิ่งชันประกอบด้วย 2 แขวงเป็นพื้นที่แขวงที่ติดคลองบางกอกใหญ่ได้แก่ แขวงท่าพระ และแขวง
วัดอรุณ

6. รายชื่อและที่ตั้งของชุมชนในเขตภาษีเจริญ

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา หมู่ 7 บางหว้า	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนสุภัทรวาส	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดรางบัว	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเพชรเกษม 40	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหน้าวัดโคกนอน	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนแม่น้ำ	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	

ชุมชนคลองตาแป้น	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนคานเรือ	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนเพชรเกษม 42	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนเพชรเกษม 44	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนหลังวัดรางบัว	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนหมู่บ้านดวงทอง	ตั้งอยู่ในแขวงบางหว้า กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนเพชรเกษม 58	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนริมคลองราชมนตรี หมู่ 11	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนริมคลองราชมนตรี หมู่ 10	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 1 หมู่ 1	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 1 หมู่ 3	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 1 หมู่ 7	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนหลังโรงเรียนสาธิตศึกษา	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ
ชุมชนเพชรเกษม 56	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน กรุงเทพมหานคร	เขตภาษีเจริญ

ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 2	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 3	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 4	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนวัดจันทร์ประดิษฐาราม เขต 5	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเทพประทาน	ตั้งอยู่ในแขวงบางด้วน	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนข้างวัดโตนด	ตั้งอยู่ในแขวงบางแวก	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนคลองยายเทียบฝั่งใต้	ตั้งอยู่ในแขวงบางแวก	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนนวมประดิษฐ์	ตั้งอยู่ในแขวงบางแวก	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนพุน้ำเปรี้ยว	ตั้งอยู่ในแขวงคลองขวาง	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนเจริญวิถี	ตั้งอยู่ในแขวงคลองขวาง	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนหลังวัดคูหาสวรรค์	ตั้งอยู่ในแขวงคูหาสวรรค์	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	
ชุมชนข้างวัดบางแวก	ตั้งอยู่ในแขวงคูหาสวรรค์	เขตภาษีเจริญ
	กรุงเทพมหานคร	

ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มออกไปตามระบบการจัดการด้านการบริหารปกครองตามเขตปกครองได้ดังนี้คือ เขตภาษีเจริญประกอบด้วย 7 แขวงซึ่งเป็นแขวงพื้นที่ศึกษาที่ติดคลองชักพระและคลองบางกอกใหญ่จำนวน 2 แขวงได้แก่ แขวงคูหาสวรรค์ แขวงปากคลองภาษีเจริญ แขวงที่ไม่ได้มีพื้นที่ติดคลองศึกษาจำนวน 5 แขวงได้แก่ แขวงบางแวก แขวงบางจาก แขวงบางหว้า แขวงคลองขวาง แขวงบางด้วน

ภาคผนวก ข

เทศกาลทางวัฒนธรรมในพื้นที่ศึกษา

1. พระราชพิธีทอดพระกฐินทางชลมารค

เมื่อพ้นจากเทศกาลออกพรรษา จะเป็นช่วงเวลาทอดกฐิน ซึ่งพระมหากษัตริย์จะพระราชทานผ้าพระกฐินแก่วัดต่างๆ พระราชพิธีทอดพระกฐินทางชลมารคเป็นพระราชพิธีเก่าแก่ โดยพระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนเรือพระราชพิธีแบบโบราณจำนวน 52 ลำ ตามลำน้ำเจ้าพระยาไปยังวัดอรุณราชวราราม เพื่อพระราชทานผ้าพระกฐินแก่วัดดังกล่าว ซึ่งจะมีความงดงามทั้งกระบวนเรือ การแห่เรือ ท่วงท่าของพลประจำเรือ พระราชพิธีนี้ได้ขาดหายไปนานและได้รับการรื้อฟื้นขึ้นใหม่ในรัชกาลปัจจุบัน

2. เทศกาลชักพระวัดนางชี

งานชักพระวัดนางชีจัดขึ้นในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี นับเป็นวัดแห่งเดียวในกรุงเทพฯ ที่มีงานบุญนี้ โดยเป็นการอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุสาวทองเรือ ขบวนเรือเริ่มจากคลองด่านหน้าวัดไปเข้าคลองบางกอกใหญ่และคลองบางกอกน้อยจนถึงวัดไถ่เตี้ยที่ตลิ่งชันขากลับแห่ไปทางปากคลองบางกอกน้อยเข้าแม่น้ำเจ้าพระยา แล้ววกเข้าคลองบางหลวงที่หน้าวัดกัลยาณมิตรมุ่งหน้ากลับวัดนางชี จากเส้นทางเป็นการแห่รอบเกาะบางกอกน้อยหรือเมืองธนบุรีในอดีต ในอดีตงานชักพระวัดนางชีเป็นงานเทศกาลประจำปี ที่ครึกครื้นใหญ่โตที่สุดของชาวฝั่งธนบุรี เรือที่ร่วมขบวนแห่จะมีหลายลำและที่แบบแตกต่างกันไป มีการตกแต่งหัวเรือท้ายเรืออย่างงดงาม บางลำจะมีมหรสพ เช่น ลิเก ละคร ปี่พาทย์บรรเลง เล่นกระต๊วแทงเสือ เล่นเพลงเรือเป็นที่สนุกสนาน ชาวบ้านสองฝั่งคลองจะออกมาชมการพระธาตุที่ทำน้ำหน้าบ้าน บ้างก็พายเรือมารับหรือชักพระร่วมขบวนแห่ไปด้วย ซึ่งเชื่อกันว่าคนที่ช่วยชักพระจะเกิดมีสิริมงคล และมีการแข่งเรือหน้าวัดนางชี

3. งานแห่พระอิศวรทรงโค

ในวันแรม 7 ค่ำ เดือน 12 จะจัดให้มีงานแห่พระอิศวรทรงโคหรือชาวบ้านเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าพระมเหศวรทรงโค ซึ่งเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด โดยอัญเชิญลงเรือแห่เข้าคลองดาวคะนองต่อคลองบางหลวงไปออกเจ้าพระยาแล้วจึงวกกลับเข้าวัดแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนการแห่ทางน้ำมาเป็นการแห่ทางบกแทนเนื่องจากการตัดถนนและสร้างสะพานทำให้ไม่สะดวกต่อขบวนแห่ โดยใช้เส้นทางสุขสวัสดิ์ บางปะกอก บางบอน วงเวียนใหญ่แทน

4 งานแห่หลวงพ่อกessler วัดท่าพระ

งานแห่หลวงพ่อกesslerวัดท่าพระ เป็นงานเทศกาลที่ได้รับความนิยมจากชาวฝั่งธนบุรีเป็นอย่างมาก โดยจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 5 พร้อมกับงานฉลองอีกจำนวน 9 วัน เนื่องจากหลวงพ่อกesslerเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจของชาวบ้านในแถบนั้น และชาวฝั่งธนบุรีโดยทั่วไป

5 งานเทศกาลสงกรานต์บ้านมอญ

พื้นที่ฝั่งธนบุรีไม่เพียงแต่เป็นชุมชนเก่าแก่แต่ยังเคยเป็นราชธานีมาก่อน และมีผู้เข้ามาตั้งถิ่นฐานหลากหลายชนชาติรวมทั้งชาวมอญที่ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี แต่ในปัจจุบันที่ยังคงรวมตัวกันเป็นชุมชนมีเหลือเพียง 2 แห่ง ได้แก่ที่บางกระดี่กับบางไส้ไก่ โดยเฉพาะชุมชนบางกระดี่เป็นชุมชนใหญ่ที่มีที่ตั้งอยู่ชายขอบเมือง ที่ความเจริญยังแทรกตัวเข้าไปไม่มากนัก งานบุญประเพณีของชาวมอญมีการสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง อาทิ งานบุญสงกรานต์ ที่มีผู้คนเดินทางไปร่วมทำบุญที่วัดเป็นจำนวนมาก

6 งานเทศกาลทิ้งกระจาดวัดกัลยาณ

งานประเพณีทิ้งกระจาดเป็นงานที่จัดกันทั่วไปตามชุมชนชาวจีนในช่วงกลางเดือนเจ็ดของชาวจีน โดยเชื่อกันว่าช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประตูมโหฬารเปิดให้ภูตผีที่ไม่มีญาติมารับส่วนบุญบนโลกมนุษย์ปีละครั้ง และวัดกัลยาณมิตรที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนกุฎีจีน ซึ่งเป็นย่านชาวจีนเก่าแก่ในฝั่งธนบุรีจะจัดงานประเพณีนี้ขึ้นที่ลานหน้าพระอุโบสถทุกปี และเป็นงานทิ้งกระจาดที่ใหญ่กว่าแห่งอื่นในฝั่งธนบุรี และในช่วงเทศกาลตรุษจีนจะมีชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนมากราบไหว้หลวงพ่อบุญรอดที่วัดแห่งนี้ที่เป็นที่เคารพนับถือ เพื่ออธิษฐานขอให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัวในวันตรุษจีนซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวจีน

7 งานเทศกาลออกบวชที่เจริญพาศน์

กุฎีเจริญพาศน์เป็นศาสนสถานของมุสลิมิกายชีอะห์หรือที่เรียกกันว่าแขกเจ้าเซ็นในฝั่งธนบุรี แม้ในปัจจุบันสืบทอดย้ายไปจากชุมชน แต่ระเบียบทางศาสนาที่เคร่งครัดและพื้นฐานที่ตั้งของชุมชนเก่าแก่ จึงยังคงมีการจัดงานดังกล่าวสืบทอดติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นงานออกบวชหลังสิ้นสุดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน โดยจะมีชาวมุสลิมิกายชีอะห์มาร่วมพิธีกันอย่างเนืองแน่น

8 งานเทศกาลทอดพระวัดช้างตากุ้ง

บริเวณที่ตั้งของวัดช้างตากุ้งจะเป็นชุมชนของสัตบุรุษคาทอลิกกุฎีจีน ที่เป็นชุมชนคริสต์ที่เก่าแก่ที่สุดของฝั่งธนบุรี เมื่อถึงวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ในเทศกาลอีสเตอร์ วัดจะจัดให้มีพิธีทอดพระเพื่อรำลึกถึงวันที่พระเยซูทรงถูกทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน หรือที่เรียกกันว่าพิธีกรรมกางเขนศักดิ์สิทธิ์ นับว่ามี

ความสำคัญเช่นเดียวกับวันฉลองคริสต์สมภพหรือคริสต์มาส นอกจากจะจัดงานที่วัดข้างตาครู้แล้ว ยังมีการจัดงานดังกล่าวที่วัดคอนเซ็ปชัญ และวัดกาลหว่าร์ด้วย

9 เทศกาลทำบุญที่ศาลาโรงธรรมบ้านปูน

ในธรรมเนียมไทยโบราณจะมีการสร้างศาลาไว้สำหรับผู้เดินทางได้แวะพักผ่อนระหว่างการเดินทาง และคนในย่านนั้นก็ใช้เป็นที่พักผ่อนปะทำกิจกรรม เช่น ทำบุญเลี้ยงพระ ฟังเทศน์ หรือเป็นที่สอนปรีชาธรรมให้กับพระสงฆ์สามเณร หรือตั้งศพบำเพ็ญกุศล โดยศาลาโรงธรรมจะมีรูปแบบและขนาดแตกต่างกันไปในอดีตย่านวังหลังจะมีศาลาโรงธรรมตั้งอยู่หลายแห่ง เช่น ศาลาดันจันทน์ ศาลาน้ำร้อน เป็นต้น ศาลาโรงธรรมบ้านปูนสร้างโดยตระกูลธนະภูมิ-ตระกูลเก่าแก่ที่เป็นเจ้าของเตาปูนในบ้านปูน ในอดีตช่วงเทศกาลเข้าพรรษาจะมีการจัดให้มีพระธรรมเทศนาตอนเย็นทุกวันกับนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และเลี้ยงพระเช้าโดยเฉพาะวันพระ โดยการเทศนาจะมีผู้รับเป็นเจ้าภาพหมุนเวียนกันไป ภายหลังได้มีการเปลี่ยนการทำบุญกระทำโดยทำกันเฉพาะวันพระในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาเท่านั้น และปัจจุบันได้เปลี่ยนจากวันพระมาเป็นวันอาทิตย์แทนทั้งนี้เพื่อความสะดวก

กิจกรรมประเพณีในรอบปีและพิธีกรรมทางศาสนาของพื้นที่การศึกษาชุมชนกุฎีจีน

กิจกรรมประเพณีในรอบปี

1. ปีใหม่ จะมีกิจกรรมเล่นสนุกสันทนาการบริเวณลานหน้าโบสถ์
2. คริสมาสต์ มีการเล่นเกมส์ ออกร้านขายของกันที่ลานหน้าโบสถ์
3. อีสเตอร์ วันที่พระเยซูจะถูกตรึงกางเขน มีการแห่พระเยซูทำพิธีที่ลานหน้าโบสถ์
4. วันฉลองวัด อาทิตย์ที่ 2 ของเดือนกันยา มีการใช้พื้นที่หน้าวัดมาทำพิธีทางศาสนา มีขบวนแห่มาที่ลานหน้าโบสถ์
5. วันแม่พระรอบโบสถ์ มีทุกวันเสาร์สิ้นเดือน ท่านบาทหลวงอดีตกำหนดให้มีพิธีนี้ทุกเดือน ปัจจุบันได้ยกเลิกพิธีนี้แล้ว

พิธีกรรมทางศาสนาประจำวัน

1. พิธีมิสซา ทำพิธีมิสซาทุกวัน
วันจันทร์-วันเสาร์ สองรอบ เช้า 6.00 น. เย็น 19.00 น.
วันอาทิตย์ สามรอบ เช้า 6.00 น. สาย 8.30 น. เย็น 19.00 น.

หมายเหตุ คนในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์ถ้าวันอาทิตย์ไม่ว่างทำพิธีก็สามารถมาวันเสาร์เย็นแทนได้ ถ้าไม่มาถือว่าบาป

2. งานแต่งงาน

มีพิธีเหมือนการแต่งงานชาวคริสต์ทั่วไป ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนก็มาแต่งงานที่โบสถ์ข้างตาคูร์สแห่งนี้ด้วย ชาวคาทอลิกภายนอกก็สามารถมาแต่งงานที่โบสถ์แห่งนี้ได้ แต่ต้องแสดงหลักฐานการเป็นคาทอลิกให้ท่านบาทหลวงด้วย โบสถ์ข้างตาคูร์สนี้มีผู้นิยมมาแต่งงานที่นี่เสมอเนื่องจากเป็นโบสถ์ที่สวยงาม ปัจจุบันคู่สมรสที่จะแต่งงานมักจะตกลงกันตามสะดวกกว่าจะแต่งงานที่โบสถ์แห่งไหน แต่โดยมากแล้วก็จะแต่งในโบสถ์ที่ตนเองไปอยู่ประจำ

ภาคผนวก ค.

สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ศึกษาส่วนเกาะรัตนโกสินทร์

ท่าพระจันทร์และถนนพระจันทร์

บริเวณนี้ในอดีตเป็นวังของกรมหลวงประจักษ์ ศิลปาคม ต่อมาได้ถวายที่ดินให้กับพระคลังข้างที่ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยให้เอกชนเช่าพื้นที่ทำท่าเรือข้ามฟากระหว่างฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี มีถนนพระจันทร์เป็นเส้นทางเชื่อมต่อจากท่าพระจันทร์ไปยังสนามหลวงเดิมเป็นถนนทางเดินเท้ามีกำแพงวังหน้าด้านทิศใต้หลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นแหล่งที่รู้จักกันดีในเรื่องเป็นแหล่งรวมการซื้อขายพระเครื่อง ซึ่งเกิดขึ้นประมาณ 20 ปี มีร้านค้าและแผงเช่าประมาณ 200 ร้าน

ท่าช้างวังหลวง

เชื่อกันว่าในสมัยรัชกาลที่ 1 เป็นท่าสำหรับอาบน้ำและเป็นท่ารับช้างเผือก ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นท่าเรือข้ามฟากตลาดสด และร้านค้า ตั้งอยู่เรียงรายลักษณะเป็นตึกแถวโบราณสร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่คงสภาพงดงามตามสถาปัตยกรรมเดิม ชื่อเรียกทางราชการเรียกว่าท่าพระเนื่องจากมีการชลอพระศรีศากยมุนีจากสุโขทัยมาขึ้นที่นี่ และนำไปประดิษฐานที่วัดสุทัศนเทพวราราม

ตึกแถวถนนมหาธาตุ บริเวณท่าช้างวังหลวง

ตั้งอยู่ริมถนนมหาธาตุ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณนี้สมัยรัชกาลที่ 3 เคยพระราชทานแก่ขุนสุนทรโวหาร (สุนทรภู่) ต่อมาถูกเวนคืนเมื่อสุนทรภู่ถูกปลดจากตำแหน่ง ครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกแถวสูง 2 ชั้น หลังคาปั้นหยามุงกระเบื้องว่าง มีกระบังหน้าอาคารเป็นปูนปั้นนูนต่ำลายดอกไม้ คล้ายดอกบัว ประดับด้านข้างทั้งสองด้วยแจกันปูนปั้น คอสองหน้าต่างรูปโค้งครึ่งวงกลม ช่องลมหน้าต่างฉลุลายสวยงาม พื้นเดิมปูกระเบื้องลาย ปัจจุบันเป็นร้านค้าร้านอาหาร ซึ่งบางร้านเป็นร้านเก่าแก่ เช่นร้านอาหารท่งแสงหลีขายอาหารระดับเซล์ฟชวอนมิม คือ เปาะเปี๊ยะสดหน้าปู และก๋วยเตี๋ยวเปิดตุ๋น เปิดขายมาประมาณ 40 ปี

ทำราชวรดิษฐ์ และพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย

ในสมัยรัชกาลที่ 1 เรียกว่า พระชนวนน้ำ ประจำทำพระราชวังหลวง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 ทรงโปรดให้สร้างพระตำหนักน้ำ และรัชกาลที่ 4 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นหมู่พระที่นั่ง 4 องค์ ได้แก่ พระที่นั่งหลังคณพิมาน พระที่นั่งทิพยอันประเสริฐแห่งราชการ ปัจจุบันคงเหลือเพียงพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยเพียงองค์เดียวเท่านั้น

ทำโรงโม่ หรือท่าคลังสินค้า

ตั้งอยู่บริเวณท้ายพระบรมมหาราชวัง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของกรมการค้าภายใน เป็นท่าที่มีการขนส่งสินค้ามากแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะสินค้าที่เป็นของหลวง และได้พัฒนาจนมาเป็นตลาดโรงโม่ เดิมบริเวณนี้เป็นโรงไม้ หิน ต่อมาได้สร้างเป็นท่าไม้แพขึ้นและได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นท่าคอนกรีตในปัจจุบัน

ท่าเตียน

เดิมบริเวณท่าเตียนเคยเป็นวังที่ประทับของเจ้านายในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาเกิดเพลิงไหม้จนเตียนโล่งจึงเรียกกันติดปากว่า “ท่าเตียน” จนกระทั่งรัชกาลที่ 4 ได้มีการสร้างศาลต่างประเทศและที่พำนักของชาวต่างชาติ ท่าเตียนอยู่ใกล้กับท่าโรงโม่ เป็นท่าที่เป็นจุดรับส่งทั้งคนและสินค้าที่สำคัญมากแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อมีการขยายพระบรมมหาราชวังและตลาดท้ายสนมมารวมกันที่ตลาดท่าเตียน ปัจจุบันเป็นท่าเรือข้ามฟากไปท่าวัดอรุณราชวรารามและท่าเรือด่วนประจำแม่น้ำเจ้าพระยา

บ้านจักรพงษ์ และมูลนิธิโลกสีเขียว

บ้านจักรพงษ์ เดิมเป็นวังของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ปัจจุบันเป็นที่พักอาศัยของ ม.ร.ว. นริศรา จักรพงษ์ พระธิดา (สร้างในสมัย ร. 5) บ้านจักรพงษ์เป็นบ้านพักอาศัยส่วนบุคคล และในบริเวณบ้านเป็นที่ตั้งของสำนักพิมพ์ปริเวอร์บุ๊กส์และมูลนิธิโลกสีเขียว ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จัดตั้งโดย ม.ร.ว. นริศรา จักรพงษ์ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น หนังสือ “โลกสีเขียว” ศูนย์ข้อมูลค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

โรงเรียนราชินี

เป็นโรงเรียนสตรีเก่าแก่ของเมืองไทยแห่งหนึ่งเดิมชื่อ โรงเรียนสุนันทาลัย จากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างตึกสุนันทาลัยขึ้นในปี พ.ศ. 2463 เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา กุมารวีรัตน์ ซึ่งสิ้นพระชนม์เพราะอุบัติเหตุเรือล่ม จากนั้นโรงเรียนก็มีการขยายกิจการเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับจนเป็นโรงเรียนราชินีในปัจจุบัน สำหรับตึกสุนันทาลัยนั้นบางแห่งก็เรียกว่าตึกเซมินารี ตามชื่อที่จารึกอยู่ด้านหน้าอาคารสุนันทาลัย (ROYAL SEMINARY-หมายถึงโรงเรียนหลวงหรือโรงเรียนที่

พระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯให้สร้าง) ที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา สมเด็จพระปรมิทธมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปีมะโรง โทศก 1452

สะพานเจริญรัช 31

เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กทอดข้ามคลองหลอด โดยเชื่อมถนนจักรเพชรเข้ากับถนนมหาราชหน้าสถานีตำรวจนครบาลพระราชวังเป็นสะพานแรกในชุดเจริญรัชต่างๆ โดยสร้างในปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติในขณะที่มีพระชนมายุ 31 พรรษา ดังนั้นจึงมีชื่อว่า “เจริญรัช 31” ลักษณะเด่นของสะพานอยู่ที่ฝั่งของสะพานซึ่งมีขอบสะพานทั้งสองข้างเป็นรูปครึ่งวงกลม ส่วนลูกกรงสะพานทั้งสองข้างเป็นปูนปั้นรูปเสือพายัดพระขรรค์ บริเวณกึ่งกลางราวสะพานมีป้ายประดิษฐานพระนามาภิไธย ย่อว่า ว.ป.ร. และชื่อสะพาน

พระราชอุทยานสราญรมย์

เป็นพื้นที่ส่วนหน้าของพระราชวังสราญรมย์ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปีพ.ศ. 2417 ปัจจุบันใช้เป็นสวนสาธารณะอยู่ในความดูแลของกรุงเทพมหานคร

สะพานมอญ

เป็นสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิมตรงด้านหลังวัดราชบพิธและพระราชวังสราญรมย์ สร้างโดยชาวมอญในสมัยรัชกาลที่ 3 ตัวสะพานเป็นไม้ขนาดใหญ่และหนา เชิงสะพานทั้งสองข้างก่ออิฐถือปูน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้รื้อของเดิมออกแล้วสร้างใหม่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กอย่างง่าย ๆ ความงามของสะพานอยู่ที่ราวสะพานลูกกรงเหล็กดัดลวดลายแบบอาร์ตนูโว (ART NUVEAU)

ศาลเจ้าพ่อหอกลอง

สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2509 ตั้งอยู่ภายในกรมการรักษาดินแดน เพื่อไว้เคารพสักการะและระลึกถึงเจ้าพ่อหอกลอง ซึ่งเป็นผู้แจ้งข่าวและบอกเวลาด้วยการตีกลอง ในสมัยรัชกาลที่ 1 หอกลองตั้งอยู่หน้าวัดพระเชตุพนฯ แต่ถูกรื้อออกไปในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปัจจุบันได้มีการรื้อฟื้นความเป็นมาของกลองแจ้งเหตุ 3 ใบคือ ย่าพระสุรสีห์สำหรับบอกเวลา อัคคีพินาศแจ้งเหตุเพลิงไหม้ และพิฆาตไพร่แจ้งเหตุสงคราม

สะพานอุบลรัตน์

รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกแด่พระองค์เจ้าอุบลรัตนนวินาถ พระอรรคชายาเธอ ในรัชกาลที่ 5 สะพานนี้อยู่ที่ปลายถนนบ้านหม้อข้ามคลองคูเมืองเดิม มีลักษณะเป็นสะพานคอนกรีต มีฝั่งโค้งเป็นรูปครึ่งวงกลม ลูกกรงเป็นลูกมะหวดกลมที่มีทรวดทรงและลายประดับแบบไทย

สะพานปึกน

สะพานปึกนหรือสะพานหมู่นี้สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระราชทานทรัพย์ส่วนหนึ่งสร้างเพื่อเฉลิมพระชนมายุครบ 50 ปี เมื่อพ.ศ. 2454 ลักษณะเป็นสะพานทางเดินทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กดูเบาบาง จุดเด่นของสะพานอยู่ที่เสาสี่มุมสะพานแบบคลาสสิกเซาะร่อง หัวเสาเป็นทรงถ้วยประดับช่อมาลา

อนุสาวรีย์สหชาติหรืออนุสาวรีย์หมู

บริเวณเชิงสะพานปึกนด้านวัดราชประดิษฐ์ มีอนุสาวรีย์หมูหล่อด้วยโลหะประดิษฐานอยู่ หมายถึงผู้ที่เกิดปีกรูปเดียวกับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พระยาพิพัฒน์โกษา และพระยาราชสงคราม ร่วมกันสร้างขึ้น

สะพานหก

เป็นสะพานไม้หกได้ เรียกกันว่าสะพานหกแบบวิลันดา ใช้กันในสมัยรัชกาลที่ 4 ต่อรัชกาลที่ 5 ตอนต้น สะพานหกที่เห็นในปัจจุบันอยู่ที่หน้ากระทรวงมหาดไทย สำหรับข้ามคูคลองคูเมืองเดิม เป็นสะพานที่สร้างขึ้นใหม่ตามภาพถ่ายหลักฐานเดิม

กระทรวงมหาดไทย

ตัวอาคารเป็นคอนกรีตสูง 2 ชั้น เดิมเรียกว่ากระทรวงนครบาล เริ่มสร้างเป็นอาคารครั้งแรกที่ตึกแถวถนนบำรุงเมืองด้านใต้เชิงสะพานข้างโรงสี เมื่อพุทธศักราช 2439 เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่ สร้างครบสี่ด้านเมื่อ พ.ศ. 2458

สะพานข้างโรงสี

สร้างขึ้นเมื่อ ร.ศ. 106 ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นสะพานไม้ซุงแข็งแรงแน่นหนา ในสมัยก่อนสะพานที่มีความแข็งแรงพอที่จะให้ช้างเดินข้ามได้จะเรียกว่าสะพานข้างทั้งสิ้น สำหรับสะพานข้างโรงสีนั้นตั้งอยู่ในละแวกโรงสีข้าวจึงเรียกกันว่าสะพานข้างโรงสีใน พ.ศ. 2518 กรุงเทพมหานครปรับปรุงและขยายสะพาน ได้พยายามคงลักษณะรูปแบบเดิมไว้เป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กและลูกกรงปูนหล่อโปร่งเบา ที่เสาปลายราวสะพานมีรูปสุนัข หมายถึงปีจอซึ่งเป็นปีที่สร้างสะพานนี้

กรมแผนที่ทหาร

เดิมเป็นพระราชวังสราญรมย์ ปัจจุบันเป็นที่ทำการของกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะที่สวนสราญรมย์เรียกว่าโรงเรียนทหารสราญรมย์ ต่อมาได้ใช้เป็นกรมแผนที่ทหารบก และได้เปลี่ยนเป็นกรมแผนที่ทหาร

เมื่อ พ.ศ. 2474 ลักษณะสถาปัตยกรรมทรงโรมัน กระบ้งและปูนปั้นหน้าอาคารมีลวดลายตราพระเกี้ยวและลายช้างสามเศียร

ตึกแถวริมถนนอัษฎางค์ช่วงก่อนถึงถนนบุญศิริและย่านหลังกระทรวง

เป็นตึกแถว 2 ชั้นประมาณ 10 คูหา สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะที่บ่งว่าตึกแถวช่วงอื่นๆ บนถนนเดียวกัน เพราะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมจะเป็นแบบเดียวกับตึกแถวริมถนนมหาสารบริเวณท่าเตียน คือเป็นแบบยุโรปยุคหลัง แต่ตึกแถวถนนอัษฎางค์ไม่มีคูหาที่ก่อเป็นมุขเหมือนกับบริเวณถนนมหาสาร ปัจจุบันตึกแถวบริเวณนี้เป็นร้านค้าขายของประเภทเครื่องไฟฟ้า เครื่องดนตรี และเสื้อผ้าเครื่องแบบทหารที่เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อของหลังกระทรวง

สะพานเจริญศรี 34

สร้างใน พ.ศ. 2456 รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเพื่อเฉลิมพระชนมพรรษา 34 พรรษาเป็นสะพานคอนกรีตเสริมเหล็ก มีเสาปูนหล่อ 4 เสาเป็นรูปพานลวดลายแบบตะวันตก แทนของเสาจารึกเลข 4 หมายถึงปีที่ 4 แห่งการครองราชย์

วัดบุญศิริมาตยาราม

เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติเมื่อ พ.ศ. 2520 วัดนี้สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเจ้าพระยาสุรธรรมมนตรี (บุญศิริ) ขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นพระยาพิพัฒน์โกษา และรัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานนามให้ว่า “วัดศิริอามาตยาราม” ต่อมารัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานนามใหม่เป็น “วัดบุญศิริมาตยาราม” โดยไม่มีใครทราบเหตุผลของการเปลี่ยนชื่อดังกล่าว แต่มีการสันนิษฐานว่าถูกเปลี่ยนโดยพระมหาสมณนิยมในสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ขณะที่ยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น

พระอุโบสถเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน เดิมพื้นเป็นกระเบื้องหน้าวัว แต่ได้รับการบูรณะใหม่ในปี 2451 จึงเปลี่ยนเป็นกระเบื้องซีเมนต์มีลวดลายแทน

พระเจดีย์เป็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองก่ออิฐถือปูน โดยรัชกาลที่ 4 ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้น แต่ครั้งหนึ่งพายุได้พัดปลิวยอดพระเจดีย์ให้หักลง พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ จึงประทานเงินเพื่อบูรณะปลิวยอดขึ้นใหม่ และโปรดให้ติดสายล่อฟ้าเพิ่มขึ้นด้วย

อุทกทาน

สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) สร้างขึ้นเพื่อแจกจ่ายน้ำบริสุทธิ์ให้ประชาชนได้ใช้บริโภค รัชกาลที่ 6 จึงได้พระราชทานคำแนะนำให้สร้างเป็นรูปนางพระธรณีปัทมavyณนั่งอยู่ในชุ่มเรือนแก้ว ซึ่งสมเด็จพระยาปริชราณวตติวงศ์ได้ทรงออกแบบรูปพระนางธรณีตามพระราชดำริ ส่วนพระยาจินดารังสรรค์ (พลับ) เป็นผู้ออกแบบชุ่มเรือนแก้ว และทำพิธีเปิดให้ใช้ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ คือวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ.2460 ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มีประชาชนมาขโมยถังอุปกรณ์ท่อน้ำต่างๆไป จนทำให้รูปอุทกทานนี้ได้รับความเสียหายมาก จนกระทั่งรัฐบาลในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์จึงได้รับการบูรณะใหม่ รวมทั้งติดตั้งไฟและปรับปรุงบริเวณโดยรอบ จนมีสภาพดังปัจจุบันและอุทกทานนี้ได้กลายเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีประชาชนมาสักการะบูชาและรอรับน้ำที่ไหลออกมาจากมวยผล เพราะเชื่อกันว่าเป็นน้ำมนต์

สะพานผ่านพิภพลีลา

สร้างใน พ.ศ. 2449 รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานขึ้นให้รับกับสะพานมัทวานรังสรรค์ทางด้านปลายถนนราชดำเนินกลาง ลักษณะสะพานมีความเอียงน้อยมากเกือบเสมอกับระดับถนน ราวลูกกรงสะพานเป็นเหล็กดัดที่มีลวดลายงดงาม ต่อมา มีการรื้อปรับปรุงสะพานใหม่หลายครั้ง จนกระทั่งปัจจุบันเหล็กดัดดังกล่าวไม่มีปรากฏให้เห็นอยู่

พระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์

พระอนุสาวรีย์แห่งนี้ประดิษฐานบริเวณสนามหน้ากระทรวงยุติธรรม ถนนราชดำเนิน พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 14 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารดาตลับมีนามเดิมว่า “พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์” ทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาทางกฎหมายจากประเทศอังกฤษในปี พ.ศ.2439 ได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงปฏิรูปกฎหมาย ทรงวางรากฐานกระบวนการยุติธรรม สร้างความเจริญมั่นคงให้กับศาลยุติธรรมของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2440 ได้ทรงริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรก ตลอดจนทรงสอนกฎหมายด้วยพระองค์เอง รวมไปถึงทรงแต่งตำราเพื่อใช้สอนที่เรียกกันว่า “กฎหมายราชบุรีหรือเลขเชอร์ราชบุรี” อีกด้วย นอกจากนี้ยังทรงร่วมเป็นกรรมการร่างกฎหมายลักษณะอาญา รศ.127 นับได้ว่าทรงสร้างความเจริญให้กับวงการยุติธรรมและการศาลเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ผู้ที่อยู่ในวงการยุติธรรมจึงพร้อมใจกันถวายพระนามว่า “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

และ”พระบิดาแห่งนักนิเวศวิทยาไทย” และร่วมกันบริจาคเงินโดยมอบให้กับคณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภา จัดสร้าง

พระอนุสาวรีย์พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระองค์ท่าน โดยถือเอา วันที่ 7 สิงหาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวัดคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของพระองค์ เป็นวัน “ระพี” ที่เหล่าสมาชิกเนติบัณฑิตยสภาและนักกฎหมายพร้อมใจกันบำเพ็ญพระราชกุศลถวายและวางพวงมาลาสักการะ

กระทรวงยุติธรรม

ตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2435 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระยะเริ่มต้นศาลสถิตยุติธรรมตั้งอยู่ที่อาคารริมคลองลุมพิน ริมถนนหน้าหีบเผย และอาคารที่ทำการกระทรวงอยู่ที่มณีนพรัตน์ พระธาตุและถนนราชินีในเขตพระราชวังบวรเดิม ในปีพุทธศักราช 2483 จึงได้สร้างอาคารกระทรวงยุติธรรมขึ้นใหม่ ณ สถานที่ตั้งปัจจุบัน

ศาลหลักเมือง

ในการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ได้โปรดเกล้าฯให้กระทำพิธียกเสาหลักเมืองเพื่อความเป็นสิริมงคลตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2325 เวลา 6.45 น. ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้โปรดเกล้าฯให้บูรณะซ่อมแซมใหม่ เสาหลักเมืองสร้างด้วยไม้ชัยพฤกษ์สูงพื้นดิน 108 นิ้ว ส่วนที่ฝังอยู่ในดินยาว 79 นิ้ว มียอดสวมลงบนเสาธงรักปิดทองสำหรับบรรจุชะตาเมืองต่อมาในปี 2523 ได้มีการบูรณะซ่อมแซมครั้งใหญ่ ปัจจุบันอยู่ในความดูแลขององค์การทหารผ่านศึก มีการจัดละครรำ ละครชาตรี ไว้สำหรับให้ผู้ต้องการแสดงความสามารถได้ว่าจ้างด้วยการรำบูชาศาลหลักเมืองอยู่ตรงด้านข้างด้วย

กำแพงและประตูเมืองหน้าวัดบวรนิเวศ

ตั้งอยู่ริมถนนพระสุเมรุตรงข้ามวัดบวรนิเวศวิหาร สร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 กำแพงและประตูเมืองนี้เป็นแนวกำแพงเมืองชั้นนอกที่เหลืออยู่ ตัวกำแพงก่ออิฐถือปูนมีใบเสมาประดับตลอดแนว ส่วนที่เป็นช่องประตูนั้นเหลือเพียงกรอบไม้เบญจมาศยอดซ้อนกันเช่นเดียวกับประตูเทวภิรมย์ในพระบรมมหาราชวัง

ย่านแหล่งค้าธงชาติและตราสัญลักษณ์

ย่านแหล่งค้าธงชาติและตราสัญลักษณ์ตั้งอยู่บริเวณตึกแถวเก่าติดริ้ววัดบวรนิเวศ และบริเวณใกล้เคียงกับสะพานเฉลิมวันชาติ บางลำพู เป็นแหล่งดั้งเดิมของกรุงเทพฯ โดยร้านที่เก่าแก่ที่สุดของย่าน ซึ่งเป็นร้านแรกที่เริ่มต้นกิจการค้าขายชนิดนี้คือ ร้านธงบรรณาการ ซึ่งตั้งมา 50 กว่าปีแล้ว โดยหลวงวิสุทธิบรรณาการ

ข้าราชการกระทรวงวังในสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งต่อมาได้ลาออกจากราชการ โดยตอนแรกใช้ชื่อว่า ร้านคลังเสาชิงชัย ภายหลังเปลี่ยนชื่อร้านเป็นร้านเสาชิงชาติ และเป็นร้านธงบรรณการในปัจจุบัน

อาคารมหาสมุทรวิทยาลัย

ปัจจุบันนิยมเรียกกันว่าตึกสมามคมโหร ตั้งอยู่ถนนพระสุเมรุ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2455 เพื่อเป็นสถานศึกษาของวัดบวรนิเวศ ผู้สร้างประสงค์จะสร้างอุทิศถวายพระราชกุศลแด่รัชกาลที่ 5 ด้วยเงินบริจาคของบรรดามหาดเล็กในรัชกาลที่ 5 ทำพิธีเปิดในวันที่ 23 ตุลาคม 2455 ลักษณะอาคาร 2 ชั้นหลังคามุงกระเบื้องว่าว ชั้นบนมีมุขกระเจกติดด้วยของไม้ทาสีแดง ภายในประดิษฐานพระบรมรูปรัชกาลที่ 5 ประทับภายในซุ้มที่มีเสากลมแบบคอรีนเธียนรองรับ ปัจจุบันใช้เป็นที่พักทำการของอายุรเวทวิทยา ซึ่งเปิดสอนวิชาแพทย์แผนโบราณและใช้เป็นที่พักทำการสมามคมโหรด้วย อาคารยังคงรูปเดิมแม้จะเสื่อมโทรมตามกาลเวลาแต่ยังมั่นคงแข็งแรงและใช้งานได้

คลองบางลำพู

เป็นส่วนหนึ่งของคลองรอบกรุงทางตอนเหนือเริ่มจากแม่น้ำเจ้าพระยาจรดปากคลองมหานาค ในสมัยตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ริมแม่น้ำด้านปากคลองมีต้นลำพูขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกกันว่า คลองบางลำพู เดิมบริเวณนี้มีวัดอยู่ 5 วัด เป็นวัดในกำแพงพระนคร 2 วัด ส่วนนอกกำแพงได้แก่ วัดพระหมสุรินทร์หรือวัดปริณายก วัดตรีทศเทพ และวัดบางลำพูหรือวัดสังเวชวิทยาราม วัดในกำแพงคือ วัดรังษีสุทธาวาส กับ วัดบวรฯ ภายหลังรวมเป็นวัดบวรฯ บริเวณคลองบางลำพูในสมัยรัชกาลที่ 5 มีสภาพเหมือนป่าหญ้าคา และว่ากันว่าถ้าไปวัดตรีทศเทพจะต้องได้เห็นศพตลอดจนดับใต้ลำพู ส่วนที่วัดสระเกศจะเห็นศพที่ถูกทิ้งให้แฉะกิน

ป้อมพระสุเมรุ

ป้อมพระสุเมรุอยู่ติดแม่น้ำเจ้าพระยา ปากคลองบางลำพูหรือคลองรอบกรุงด้านเหนือ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2326 ในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นป้อมปราการป้องกันพระนคร สร้างขึ้นมาทั้งหมด 14 ป้อม แต่ปัจจุบันเหลือเพียงป้อมพระสุเมรุและป้อมมหากาฬ ลักษณะรูปทรงของป้อมเป็นแปดเหลี่ยมมีฐาน 2 ชั้น ฐานชั้นแรกมีบันไดทางขึ้นได้สองทางและมีทางโดยรอบฐานชั้นนี้ กำแพงของฐานชั้นที่ 2 ทำเป็นรูปไบเซมา ประตูหน้าต่างเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยม และเจาะช่องลมรูปวงโค้งแหลมเป็นระยะ บริเวณผนังมีการเจาะเป็นช่องรูปกากบาทโดยรอบ หลังคาเป็นโครงไม้ฉาบปูน

บ้านเลขที่ 201/1 ถนนพระอาทิตย์

สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6-7 บนเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ เดิมเป็นที่ตั้งวังของเจ้าเสนาบดีฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคลเมื่อสมัยรัชกาลที่ 1 จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 จึงตกเป็นของเจ้าพระยาวรพงศ์พิพัฒน์ (มรว. เย็น อิศรเสนา) ซึ่งเป็นเสนาบดีกระทรวงการคลังในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้สร้างบ้านขึ้นใหม่เพราะวังเดิมชำรุดทรุดโทรมไปแล้ว ลักษณะอาคารเป็นตึก 2 ชั้นยกพื้นสูง หลังคามุงกระเบื้องว่าว ลักษณะเด่นอยู่ที่ยอดโดมของอาคารหลังใหม่และอาคาร 2 หลังที่เชื่อมโยงกันด้วยระเบียง ประดับชายคาและช่องลมด้วยลวดลายไม้ฉลุ

อาคารที่ทำการกองทุนสงเคราะห์เด็กสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ)

ตั้งอยู่บนถนนพระอาทิตย์ ตำนานเดิมเป็นของเจ้าจอมมารดากลิ่นในรัชกาลที่ 4 ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 6 ได้สร้างตำหนักใหม่พระราชทานเรียกว่า วังมะลิวัลย์ ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ทำการองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ลักษณะเป็นอาคารรูปทรงเรียบๆ ประดับตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นที่สวยงามแปลกตา และลวดลายไม้ฉลุที่ชายคาโค้งหน้าต่างและหน้าจั่ว ทำให้อาคารสวยงามและลดความแข็งของรูปทรงอาคารลงไปมาก

ท่าพระอาทิตย์

ตั้งอยู่ในซอยแยกจากถนนพระอาทิตย์ ติดกับองค์การอาหารและเกษตรแห่งชาติ (FAO) เป็นท่าที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวต่างประเทศใช้กันมากเนื่องจากอยู่ใกล้กับถนนข้าวสาร ซึ่งเป็นแหล่งรวมของห้องพักราคาถูกที่เรียกว่า “เกสต์เฮาส์” โดยนักท่องเที่ยวจะใช้ท่าพระอาทิตย์โดยสารเรือด่วนลงมายังท่าเรือทางใต้ เช่น ท่าสี่พระยา ท่าโอเรียลเต็ล และท่าสาทร ซึ่งเป็นแหล่งรวมของการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร

สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า

เป็นสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมระหว่างท่าช้างวังหน้าและพื้นที่บางส่วนของวัดดุสิตาราม ธนบุรี สร้างใน พ.ศ.2514 ลักษณะสะพานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กอัดแรงสะพานแรกของไทย ได้รับพระราชทานนามว่า “สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า” เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยพื้นที่ฝั่งพระนครเคยเป็นวังที่ประทับของพระองค์

ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์

สร้างขึ้นตรงมุมถนนราชดำเนินกลางตัดกับถนนมหาไชย พื้นที่เดิมเป็นโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทยได้รื้อออกเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ซึ่งต่อมาคือรัชกาลที่ 3 พื้นที่โดยรอบ

ตกแต่งสวยงามและสร้างเป็นพลับพลาที่ประทับเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงออกรับแขกเมืองของประเทศ

สะพานผ่านฟ้าลีลาศ

เป็นสะพานข้ามคลองรอบกรุงตรงจุดต่อเมืองระหว่างถนนราชดำเนินกลางกับถนนราชดำเนินนอก สันนิษฐานว่า จะสร้างพร้อมกับถนน เป็นสะพานที่มีรายละเอียดสวยงามถึงแม้ว่าจะมีการขยายความกว้างของสะพาน เพื่อรองรับกับจำนวนรถยนต์พาหนะที่สัญจรผ่านไปมาหลายครั้ง แต่ก็พยายามที่เก็บรายละเอียดที่สวยงามของสะพานไว้

ศาลเจ้าพ่อเสือ

ตั้งอยู่ที่ถนนตะนาว แขวงเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร บนเนื้อที่ 2 ไร่เศษ เดิมตั้งอยู่ริมถนนบำรุงเมือง เป็นศาลขนาดใหญ่ ภายในเคยมีเทพเจ้าจีนทำด้วยทองคำหนัก 120 บาท แต่ถูกโจรปล้นในสมัยรัชกาลที่ 2 ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 5 ขยายถนน ได้โปรดให้พระยาโชฎีกกราชเศรษฐีย้ายศาลมาไว้ที่ถนนตะนาว

ซุ้มประตูปรางค์พรหมศาสตร์ศุกกิจ

ซุ้มประตูนี้เป็นส่วนหนึ่งของวังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุกกิจ ซึ่งสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2444 โดยมีอาณาเขตกว้างขวางมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2462 พระองค์สิ้นพระชนม์ วังนี้ได้ตกทอดเป็นของผู้อื่น พื้นที่ในวังได้มีการพัฒนาใหม่ ในปี พ.ศ. 2510 ได้เกิดเพลิงไหม้บริเวณนี้ ดึกแถวและสิ่งก่อสร้างดั้งเดิมได้ถูกไฟไหม้จนหมดสิ้น เหลือแต่เพียงส่วนของซุ้มประตูปรางค์ หลังจากไฟไหม้แล้วภายในพื้นที่ได้มีการสร้างตึกแถวสมัยใหม่ขึ้นแทนที่ และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2519 กรุงเทพมหานครจึงได้ทำการปรับปรุงบูรณะ

โรงเรียนตะละภักศึกษา

อาคารเรียนภายในโรงเรียนตะละภักศึกษาตั้งอยู่ที่ถนนแพร่งนรา สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของตำหนักสมเด็จพระนราธิปประพันธ์พงศ์ อาคารนี้มีทั้งที่เป็นตึกและอาคารไม้ซึ่งสร้างต่อเนื่องกัน ส่วนประดับตกแต่งส่วนใหญ่เป็นไม้ฉลุลายยังคงความสวยงามอ่อนหวานแบบไทยๆ และสามารถเข้ากันได้ดีกับส่วนบนอาคารที่เป็นตึกและประดับลวดลายปูนปั้นตัวอาคารสูง 2 ชั้น ทั้งอาคารตึกและอาคารไม้ ส่วนที่สร้างเป็นพิเศษคือห้องชั้นลอยต่อด้วยไม้ขนาดย่อม มีบันไดเวียนเหล็กหล่อเป็นทางขึ้นของห้องชั้นลอยนี้

ปัจจุบันใช้เป็นอาคารเรียนทั้ง 2 อาคาร แต่เนื่องจากโรงเรียนขาดทุนทรัพย์ในการทำนุบำรุง อาคารจึงมีสภาพที่ทรุดโทรมมาก

ตึกแถวแพร่งนรา

ตั้งอยู่ถนนแพร่งนรา ลักษณะเป็นตึกแถว 2 ชั้น หลังคามุงกระเบื้องเกล็ด เดิมเคยเป็นบริเวณวังเก่าของ พระนารายณ์ประพันธ์พงศ์ สร้างในรัชกาลที่ 5 ภายหลังกรมพระนราฯ ทรงตัวถนนแพร่งนราผ่านกลางวัง และสร้างตึกแถวขึ้นสองฟากถนนเป็นแบบสถาปัตยกรรมยุโรป นอกจากตึกแถวแล้วยังมีโรงละครของกรม พระนราฯ ชื่อโรงละครปรีดาภัย ซึ่งมีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 ปัจจุบันเหลือเพียงตึกแถว บางส่วน

ตึกแถวแพร่งภูธร

แพร่งภูธร เดิมเคยเป็นวังริมสะพานข้างโรงสี เรียก “วังเหนือ” ในสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 เป็นวังกรมหมื่นภูธรเวศธำรงค์ศักดิ์ หลังจากนั้นได้มีการตัดถนนและสร้างตึกแถว รัชกาลที่ 5 ได้ พระราชทานชื่อว่า “ตำบลแพร่งภูธร” ปัจจุบันยังมีตึกแถวที่ยังคงรูปแบบเดิมอยู่อีกกว่า 100 คูหา ซึ่งบาง คูหาได้มีการเปลี่ยนแปลงวัสดุไปบ้าง โดยเฉพาะวัสดุมุงหลังคาและส่วนของประตูชั้นล่าง

กระทรวงมหาดไทย

ตั้งอยู่ถนนแพร่งนรา ลักษณะเป็นตึกแถว 2 ชั้น เดิมเรียกว่ากระทรวงนครบาล เริ่มสร้างเป็นอาคารครั้งแรกที่ริมถนนบำรุงเมืองด้านใต้ เชิงสะพานข้างโรงสี เมื่อพุทธศักราช 2439 เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่สร้างครบสี่ด้านเมื่อ พ.ศ.2458

สะพานสมเด็จพระमारค

เป็นสะพานข้ามคลองโอง่างตรงบริเวณที่เรียกว่า “ประตูผี” ด้านถนนบำรุงเมืองทางทิศตะวันตก สร้างใน สมัยรัชกาลที่ 5 ยาว 23 ม. กว้าง 7.50 ม. เป็นสะพานขนาดกลางมีลวดลายปูนปั้นระดับตัวสะพานทำเป็น รูปวงกลมเล็กๆ 4 ล้อมรอบวงกลมใหญ่ ส่วนลูกกรงราวสะพานทำเป็นเสาแบบไอโอนิก คือมีฐานเสา ตัว เสาเจาะร่องตลอดแนวและปลายเสาเป็นสายขมวดกันหอย เดิมเคยเป็นสะพานที่ใช้โครงเหล็กรองรับพื้น สะพานที่สามารถชักเลื่อนออกจากกันได้ ต่อมา มีการตัดถนนบ้านบาตรที่เชิงสะพาน รัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าให้สร้างสะพานใหม่ขึ้น

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

ชาวบ้านเรียกกันว่าวัดสระเกศ หรือวัดสระแก เริ่มสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในแขวงบ้านบาตร เป็นวัดที่มีความงดงามและเด่นมากโดยเฉพาะพระบรมบรรพตซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า"ภูเขาทอง" สร้างเป็นรูปภูเขา มีพระเจดีย์อยู่บนยอดเป็นสีทอง มีบันไดเวียนเป็นทางขึ้นไปจนถึงพระเจดีย์ ถือเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของกรุงเทพฯ

สะพานมหาตไทยอุทิศ

สะพานนี้มีขนาดกว้าง 2 วา 2 ศอก ยาว 1 เส้น 3 วา 2 ศอก สูงจากระดับน้ำธรรมดา 5 ศอก ตัวสะพานทำด้วยปูนผสมศิลาอย่างมีแกน มีภาพปั้นที่สะดุดตาและสะดุดใจอยู่ภาพหนึ่งคือ ภาพของคนร้องไห้ เป็นสะพานเดียวในเมืองไทยที่มีรูปคนแสดงอาการโศกเศร้าเหงาหงอย และเป็นสะพานประวัติศาสตร์สะพานหนึ่งของไทย

ป้อมมหากาฬ

อยู่เชิงสะพานผ่านฟ้าลีลาศ ถนนมหาไชย สร้างในรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2326 ลักษณะเป็นรูปแปดเหลี่ยม มีกำแพงล้อมรอบสองชั้นประดับด้วยลูกป้อม มีทางเดินระหว่างกำแพงทั้งสอง บนกำแพงมีปืนโบราณตั้งอยู่ 12 กระบอก ป้อมนี้สร้างพร้อมกับการสร้างพระบรมมหาราชวังและวังหน้า โดยมีทั้งหมด 14 ป้อม ปัจจุบันเหลือให้เห็นเพียง 2 ป้อม

ภาคผนวก ง

แหล่งท่องเที่ยวข้างเคียงชุมชนกุฎีจีน

1. มัสยิดบางหลวงหรือกุฎีขาว

มัสยิดแห่งนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2325 ในสมัยรัชกาลที่ 1 ชาวมุสลิมสุหนี่ ซึ่งเดิมอยู่เรือนแพในคลองบางกอกใหญ่ได้ย้ายขึ้นมาสร้างบ้านเรือนอยู่บนฝั่งตรงข้ามวัดหงส์ตั้งเป็นหมู่บ้านบางหลวงขึ้น สร้างโดยพ่อค้ามุสลิมชื่อ โต๊ะหยี เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูนทาสีขาวทั้งหลัง จึงเป็นที่มาของชื่อกุฎีขาว ถือว่าเป็นมัสยิดแห่งเดียวในโลกนี้ที่เป็นอาคารทรงไทย โดยมีการผสมผสานศิลปะเข้าไปถึง 3 ชาติ คือไทย จีนและฝรั่ง จะเห็นว่ามิมบาร์ (แท่นแสดงธรรม) และมียะหอบ (ซุ้มครอบมิมบาร์) ที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นซุ้มทรงวิมานบริเวณฐานเสาจะเป็นปูนปั้นลวดลายไทยเกี่ยวกระหวัดด้วยกิ่งใบฝรั่งเทศ ซึ่งเป็นศิลปะแบบตะวันตกและมีดอกเมตาลของจีนตลอดเสา มีการประดับกระจกสีลายไทยไว้ด้วย

ภาพแวดล้อมภายในชุมชนมัสยิดบางหลวง(ชุมชนกุฎีขาว)

มัสยิดบางหลวง หรือกุฎีขาว

2. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2368 ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต กัลยาณมิตร) ได้อุทิศบ้านและที่ดินบริเวณใกล้เคียง ซึ่งเดิมเรียกว่าหมู่บ้านกุฎีจีน ถวายเป็นพระอารามหลวง ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดกัลยาณมิตร” พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธทรงสร้างพระวิหารหลวงและพระประธานในพระวิหาร ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานว่า พระพุทธไตรรัตนนายก ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งสิ่งสำคัญในพระอารามได้แก่

พระวิหารหลวง สร้างเมื่อ ปี พ.ศ.2380 ให้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไตรรัตน์นายก ซึ่งเป็นที่นิยมนับถือกันทั่วไป โดยเฉพาะชาวจีน เรียกกันแบบจีนว่า ซำปอฮุดกงหรือซำปอกง พระวิหารหลวงนี้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมไทย ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ประดับช่อฟ้าใบระกา หน้าบันจำหลักลายดอกไม้ประดับกระจก ชุ่มประตุน้ำต่างเป็นลายดอกไม้ปั้นปิดทองประดับกระจก ด้านในพระวิหารหลวงที่ผนังและเสาเป็นลายดอกไม้ ด้านหน้าพระวิหารหลวงมีชุ่มประตุนหินและตุ๊กตาหินศิลปะจีนตั้งเรียงราย

พระอุโบสถ เดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ลักษณะสถาปัตยกรรมจีน ภายในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติและรูปเครื่องบูชาแบบไทยปนจีน

หอพระธรรมมณเฑียรถลิงพระเกียรติ สร้างในปี พ.ศ.2408 เป็นที่เก็บพระไตรปิฎกและพระคัมภีร์ต่างๆ เป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูนมีระเบียงล้อมรอบ หลังคาประดับช่อฟ้าใบระกาหางหงส์

กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดกัลยาณมิตรเป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2492

พระวิหารหลวงวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร

พระอุโบสถและสภาพชุมชนวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร

3. วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2371 ในสมัยรัชกาลที่ 3 โดยสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ต่อมาสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ และเจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ ได้ปฏิสังขรณ์ วัดนี้ชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดรั้วเหล็ก เนื่องจากมีรั้วเหล็กเป็นกำแพงวัดอยู่บางตอน ทำเป็นรูปอาวุธ คือ หอก ดาบ ขวาน สิ่งสำคัญในพระอารามได้แก่

พระอุโบสถ เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย หน้าบันเป็นลายดอกบุษราคัม ด้านหลังพระอุโบสถมีประตูทางเข้า 2 ทาง หน้าบันต่างแปดเหลี่ยมอยู่ตรงกลาง ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติด้านหลังพระประธาน

พระวิหาร เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย หน้าบันเป็นลายดอกไม้ บานประตูประดับมุก ฝาผนังด้านในทาสีขาว ในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดเล็ก หรือที่นิยมเรียกว่า หลวงพ่อนาค และชาวจีนนิยมนับถือ เรียกกันว่า ลักน้อย ซึ่งแปลว่า กลีบบัว 6 ชั้น พระพุทธรูปองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปหล่อทั้งองค์ปางมารวิชัย

พระเจดีย์ใหญ่ สร้างขึ้นพร้อมกับวัด แต่ยังไม่แล้วเสร็จ เพราะสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ผู้สร้างถึงพิราลัย สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จึงสร้างต่อมาจนเสร็จสมบูรณ์ เป็นเจดีย์ทรงระฆัง ชั้นล่างเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปรายรอบพระเจดีย์ 55 ช่อง พระเจดีย์นี้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและบรรจุอัฐิของตระกูลขุนนาค

เขามอ ตั้งอยู่หน้าวัด เป็นภูเขาหินจำลองอยู่กลางน้ำซึ่งเป็นสระ มีถ้ำประดิษฐานพระนอนอยู่เชิงเขา ยอดเขาประดิษฐานโบสถ์และเจดีย์ขนาดเล็กอยู่บนสุด บริเวณเขามอประดับด้วยต้นไม้และตุ๊กตาจีน และเป็นสุสานบรรพบุรุษทั่วไป

กรศิลาการขึ้นทะเบียนวัดประยูรวงศาวาส เป็นโบราณสถานสำคัญของชาติ เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2492

พระอุโบสถวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พระวิหารวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พระเจดีย์ใหญ่วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

4. ศาลเจ้าศาลเจ้าแม่กวนอิม (ศาลเจ้าเกียนอันเกง)

ศาลเจ้าศาลเจ้าแม่กวนอิม (ศาลเจ้าเกียนอันเกง) สร้างโดยชาวจีนที่ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อคราวที่พระองค์ทรงสถาปนากรุงธนบุรี ที่ยังคงมีความงดงามของไม้ลายฉลุ, ภาพเขียนสีประดับแบบโบราณ และองค์เจ้าแม่กวนอิมที่สร้างในสมัยราชวงศ์ชิง จากประเทศจีนได้อัญเชิญมาประดิษฐานเป็นพระประธานให้ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เคารพสักการะจนถึงปัจจุบัน แล้วไปเยือนโบสถ์เก่าแก่มีชื่อเสียงในย่านฝั่งธนบุรี

สภาพทางเข้าศาลเจ้าจากทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ศาลเจ้าแม่กวนอิม (เกียนอันเกง)

สภาพการตกแต่งอาคารด้วยไม้แกะสลักลวดลายจีน

การตกแต่งโดยทั่วไปในศาลเจ้า

ภาคผนวก จ.

รายงานการสัมภาษณ์ชุมชน

คณะผู้วิจัยได้จัดทำการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาภายในชุมชนและแผนการปฏิบัติ ขึ้นในวันที่ 31 กรกฎาคม 2547 โดยมีผู้ร่วมเสนอความคิดเห็นซึ่งเป็นตัวแทนจากชุมชนที่ได้ทำการศึกษา 2 ชุมชน ได้แก่ คุณ อนุชา เกื้อจรรยา ซึ่งเป็นตัวแทนจาก (เขตบางกอกน้อย) และ คุณเฉลิมพล โกญจนาท คุณชาติชาย สรกุล จากชุมชนกุฎีจีน (เขตบางกอกใหญ่) ซึ่งสามารถสรุปเนื้อหาจากการประชุมได้ดังนี้

ชุมชนกุฎีจีน

1. กิจกรรมของชุมชน

กิจกรรมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนสนใจของการท่องเที่ยว ซึ่งต่อได้รับการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนการจัดการ ในการจัดงานนอกจากชุมชนจะได้เงินจากการเข้ามาจับจ่ายซื้อหาสินค้าจากนักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการเพิ่มความสัมพันธ์อันดีขึ้นภายในชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่ชุมชนต้องการให้เกิดเช่นกิจกรรมทางศาสนา ของในชุมชนกุฎีจีน

ทางชุมชนกุฎีจีน จะจัดพิธีกรรมทางศาสนาภายในชุมชนเป็นประจำทุกปีซึ่งทางชุมชนมีความยินดีต้อนรับบุคคลภายนอกที่สนใจงานเทศกาลทางวัฒนธรรมและนักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาชมและร่วมพิธีกรรมซึ่งในเดือนกันยายนของทุกปี ชุมชนกุฎีจีนได้จัดพิธีกรรมทางศาสนา 2 พิธีคือ

1. แห่พระธาตุกวางเขนทุกปีซึ่งจัดขึ้น 1-2 วัน ก่อนหน้าวันงานฉลองโบสถ์
2. งานฉลองโบสถ์ ปีนี้จัดในวันที่ 12 กันยายน 2547 ซึ่งในปีนี้กำหนดการจะเร็วกว่าทุกปี (14 กันยายนของทุกปี) เพื่อให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมได้โดยสะดวก พิธีกรรมจัดขึ้นในระหว่างเวลา 10.30-12.00 น. บริเวณโบสถ์และลานหน้าวัด ผู้ที่สนใจสามารถเดินทางเข้าร่วมพิธีกรรมได้ทางรถยนต์และ ทางน้ำจากท่าเรือวัดกัลยาณ์ หรือท่ากุฎีจีน

ทางชุมชนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยว ภายในงานจะเป็นการจัดในบรรยากาศแบบโบราณ

พิธีกรรมที่จัดแต่แม่พระประจำเดือนปัจจุบัน พ่อเจ้าวัดองค์ใหม่ได้ยกเลิกไปแล้ว

2. การท่องเที่ยวภายในชุมชน

เขตธนบุรีเป็นเขตที่สามารถจัดการท่องเที่ยวได้หลายแบบทั้งการท่องเที่ยวทางน้ำ การเดินท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางจักรยาน ส่วนชุมชนกุฎีจีนนั้นปัจจุบันมีเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำจัดโดยสำนักงานเขต

ธนบุรี ชื่อทริปเส้นทางการท่องเที่ยววัดอินทาราม – วัดไทร (ตลาดน้ำวัดไทร) มีเส้นทางเข้ามาชุมชนกุฎีจีน และชุมชนใกล้เคียง โดยมีกิจกรรมดังนี้

- ชมโบสถ์ข้างตาคูรู้ส แวะชิมขนมฝรั่ง
- ชมศาลเจ้าเกียนอันเกง (ศาลเจ้าแม่กวนอิม) และรับประทานอาหารโต๊ะจีนหน้าศาลเจ้า
- ชมมัสยิดกุฎีขาว มัสยิดแห่งเดียวที่มีหลังคาทรงไทย

รูปแบบการท่องเที่ยวถ้าทำให้มีความหลากหลายและกว้างขวางมากขึ้น จะสร้างความน่าสนใจกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งในเขตธนบุรีเขตเดียว อาจเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว เริ่มที่วัดกัลยาณัม แล้วไปศาลเจ้าเกียนอันเกง เข้าชมชุมชนกุฎีจีน ชมโบสถ์ข้างตาคูรู้ส ไปวัดรั้วเหล็ก วัดดอกไม้ วัดพิชัยญาติ และสวนสมเด็จพระยา

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมภายในชุมชนนิยมใช้เส้นทางการเดินทางท่องเที่ยวจากชุมชนวัดกัลยาณัมไปชมชุมชนกุฎีจีนโดยเดินทางทางเดินเรียบแม่น้ำที่มีชาวบ้านทำทางไม้เชื่อมไว้ เดินเท้าผ่านซอย 7 ไปโบสถ์ข้างตาคูรู้ส

3. ลักษณะทางกายภาพภายในชุมชน

ปัจจุบันการปรับปรุงกายภาพใดๆ ในชุมชนกุฎีจีนนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากพ่อเจ้าวัดเสมอ เนื่องจากพื้นที่ชุมชนเป็นกรรมสิทธิ์ที่ดินของมัสยิดซึ่งคาทอลิก ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจดำเนินการใดๆ ทั้งหมดในชุมชนเพียงผู้เดียว

ข้อเสียของลักษณะกายภาพ

การสร้างสะพานทางเดินริมน้ำ เพื่อให้เป็นทางเดินเชื่อมต่อจากชุมชนวัดกัลยาณัม กับ ชุมชนกุฎีจีน กลับกลายเป็นผลเสียหลายด้าน

สะพานที่สร้างบดบังทัศนียภาพของชุมชน ไม่สามารถมองเห็นชุมชนได้จากแม่น้ำเช่นในอดีต อีกทั้งสะพานเป็นพื้นที่ส่วนกลางจึงไม่มีคนให้ความสนใจดูแล ไม่มีการเก็บขยะ และเมื่อไฟทางเดินริมน้ำเสีย ก็ไม่ได้มีหน่วยงานใดแสดงความรับผิดชอบซ่อมแซม และกลายเป็นที่มั่วสุม และขายยาเสพติด

4. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การปรับปรุงทางกายภาพที่ทางคณะผู้วิจัยเสนอในรายงานนั้น มีความน่าสนใจ แต่การดำเนินการใดๆ ต้องอาศัยงบประมาณ และต้องได้รับความเห็นชอบจากท่านพ่อเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นตัวแทนของมัสยิดคาทอลิก ส่วนการดำเนินการภายในชุมชนที่มีปัจจุบันเป็นเพียงเพื่อการแก้ปัญหาพื้นฐานภายในชุมชนเท่านั้น

ชุมชนบ้านบุ

การท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุมชนบ้านบุเป็นชุมชนที่มีจุดเด่นจากการเป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันภายในชุมชนโดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะเด่นภายในชุมชนเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว

ที่มาของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านบุ

เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ไฟไหม้ในชุมชน ชุมชนต้องการปรับพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้ให้เป็นลานกีฬาเยาวชน และเริ่มดำเนินการหาเงินเพื่อปรับปรุงพื้นที่ จากการที่ชุมชนประชุมกันได้สรุปแนวคิดว่าจะจัดทำทริปท่องเที่ยวขึ้นเสนอขายบุคคลทั่วไปและรวบรวมข้อมูลวัตถุดิบทางการท่องเที่ยวที่มีในชุมชน ได้แก่ ศาสนาสถาน วัดสุวรรณารามที่มีภาพเขียนสีที่งดงาม ประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมภายในชุมชนสุวรรณาราม สินค้าชั้นลงหินของบ้านบุ นำเสนอเป็นเส้นทางการท่องเที่ยว การเตรียมการสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นแบบง่ายๆ โดยมีอาหารว่างและน้ำบริการส่วนอาหารนักท่องเที่ยวจะหาซื้อจากในชุมชนตนเอง

ขั้นตอนการดำเนินงานการท่องเที่ยวคลองบางกอกน้อย

1. รวบรวมวัตถุดิบในแหล่งท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น เช่น การทำชั้นลงหิน สถานีรถไฟ บางกอกน้อย การแสดงรำกระบี่กระบอง
2. ตั้งกลุ่ม และจัดตั้งคณะกรรมการ ตกลงเส้นทางท่องเที่ยว
3. ทดลองทริปการท่องเที่ยว
4. ทำการประชาสัมพันธ์ และจำหน่ายทริปการท่องเที่ยว
5. ประเมินผล
6. ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและดำเนินการต่อ

ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จอย่างสูงและมีผู้ที่สนใจที่ไม่สามารถร่วมเดินทางท่องเที่ยวด้วยในตอนแรก และต่อมาจึงกลายเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังมีข้อที่ควรได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อให้การท่องเที่ยวภายในชุมชนมีความแข็งแกร่ง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านบุ

การท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 ชนิด

1. การจัดทริปท่องเที่ยว ใช้ระยะเวลา 1/2 วัน หรือเต็มวัน

2. แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาเข้าชมได้เอง โดยอาศัยแผนที่ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว และป้ายบอกทาง ซึ่งอาจเข้ามาท่องเที่ยวได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยวิธีการเดินเท้า หรือการขี่จักรยาน

โดยสรุปถ้าชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เช่นเดียวกับวัดโพธิ์ซึ่งนักท่องเที่ยวรู้จักกันมากให้เข้ามาได้เองจะเป็นดีกว่าการจัดทริปการท่องเที่ยวเพราะชุมชนจะไม่ต้องเสียเวลาจัดการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการประสานงานการท่องเที่ยว

ควรเป็นการประสานงานระหว่างชุมชนด้วยกัน โดยอาจจะให้ทางเขตเข้ามาช่วยประสานงานให้ในทีหลัง ตัวอย่างเช่นการล่องเรือชมคลองนั้น นักท่องเที่ยวควรจะได้ขึ้นไปบนท่าน้ำได้ทั้งสองฝั่งคลอง ซึ่งเป็นพื้นที่การดูแลของเขต ธนบุรี บางกอกใหญ่ บางกอกน้อย ภาษีเจริญ และตลิ่งชัน แต่ในปัจจุบันยังไม่ได้รับการอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ทริปการท่องเที่ยวไม่สมบูรณ์

การท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นผู้จัดควรจะต้องเลือกมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพราะโดยมากมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจะมีเกร็ดความรู้ในชุมชนที่นอกเหนือจากมัคคุเทศก์ทั่วไปที่เน้นการเล่าเรื่องราวทางวิชาการ และโดยมากนักท่องเที่ยวจะชื่นชอบมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมากกว่า

การท่องเที่ยวควรจะดูศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก และดูความต่อเนื่องกับพื้นที่ใกล้เคียงซึ่งอาจทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และเป็นแนวทางที่น่าสนใจมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวทางน้ำ สามารถทำให้เส้นทางการท่องเที่ยวหลากหลายมากขึ้นโดยการจอดเรือแล้วให้นักท่องเที่ยวเลือกเดินชมพื้นที่ ชี่จักรยาน

ควรมีการรณรงค์ให้เกิดความเข้าใจ ภายในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการทางด้านการท่องเที่ยวเอง ไม่ขายทัวร์ให้แก่เอกชนดำเนินการ เพื่อให้ผลประโยชน์จากการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ตกเป็นของคนชุมชนโดยแท้จริง และมีความยั่งยืนสืบไป

การประชาสัมพันธ์เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวทราบว่าสถานที่ไหนที่น่าสนใจบ้างและถ้ามีการประชาสัมพันธ์ที่ดี นักท่องเที่ยวก็สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนได้ง่าย

การประสานงานกับหน่วยงานราชการ ในเรื่องงบประมาณควรให้เปิดกว้างมากขึ้นโดยให้ชุมชนบริหารจัดการด้วยตัวเอง

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการ อยากให้มีการติดต่อประสานงานมากกว่านี้ ด้านงบประมาณควรจะไต่ถามงบประมาณด้านวัฒนธรรมของกทม. แต่ปัจจุบันยังไม่มี

ภาคผนวก จ.

บทความสำหรับเผยแพร่

โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ ในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง

บทนำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีแม่น้ำ คู คลองไหลผ่านซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมหลักในอดีตก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมฝั่งน้ำซึ่งมีประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันความสำคัญของแม่น้ำคู คลองทั้งที่เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำ แหล่งอุปโภคบริโภคของผู้คนริมฝั่งคลองจะลดน้อยลง แต่ชุมชนริมน้ำและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงความสำคัญและยังปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด สถาปัตยกรรมสองฝั่งแม่น้ำคูคลองยังเป็นองค์ประกอบภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมสะท้อนรูปแบบสังคมและลักษณะไทยที่มีคุณค่า นับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสมควรพัฒนาฟื้นฟูเพื่อเป็นทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในระดับเมืองและระดับประเทศอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชมบริเวณริมแม่น้ำ คู คลองซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนริมน้ำและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมต่าง ๆ ในปัจจุบันยังคงมีจำนวนน้อย ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครบ้างแล้ว เนื่องจากการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครในปัจจุบันเน้นไปที่การเยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจับจ่ายซื้อของที่ระลึกอาหารและบริการต่าง ๆ โดยมีเกาะรัตนโกสินทร์เป็นศูนย์กลาง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจจะอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวที่เข้าถึงได้โดยใช้ถนนเป็นเส้นทางคมนาคม และยังไม่มีมาตรการในการฟื้นฟู พัฒนาและส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำเหล่านี้อย่างเป็นระบบ การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ ชุมชนยังไม่ได้ได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวโดยตรง ในขณะที่แก่นักท่องเที่ยวก็เห็นชุมชนอย่างผิวเผินไม่ได้เห็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การท่องเที่ยวในลักษณะนี้อาจทำให้เกิดผลเสียตามมาอีก เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและวิถีชีวิตชุมชนเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ทำให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปได้

โครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียงจึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษาความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมริมฝั่งแม่น้ำ คู คลอง ในกรุงเทพมหานครในการกำหนดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ และวางแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมในเชิงสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism) และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนทั้งทางด้าน

เศรษฐกิจ การอนุรักษ์และสืบทอดคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ไว้ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำนอกจากจะเป็นการเสนอทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยวโดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์เกี่ยวเนื่องอีกหลายประการได้แก่

- ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน กล่าวคือ เป็นทั้งการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทางสังคม และเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กัน
- ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำ เพื่อแบ่งเบาการสัญจรของคนเมืองจากระบบการจราจรทางบก ซึ่งมีปัญหาการติดขัด และเกิดความสูญเสียด้านการใช้ทรัพยากรเชื้อเพลิงมากมาย
- แก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อมีการใช้แม่น้ำคูคลอง เป็นเส้นทางคมนาคม และให้ความสำคัญในคุณภาพน้ำและสภาพแวดล้อมมากขึ้น เช่น การใช้แม่น้ำคูคลอง เป็นทางระบายน้ำเสีย ทิ้งขยะ เสมือนเป็น “หลังบ้าน” ก็ค่อยๆ เปลี่ยนไป กลับมาเป็น “หน้าบ้าน” ของเมืองอีกครั้งหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

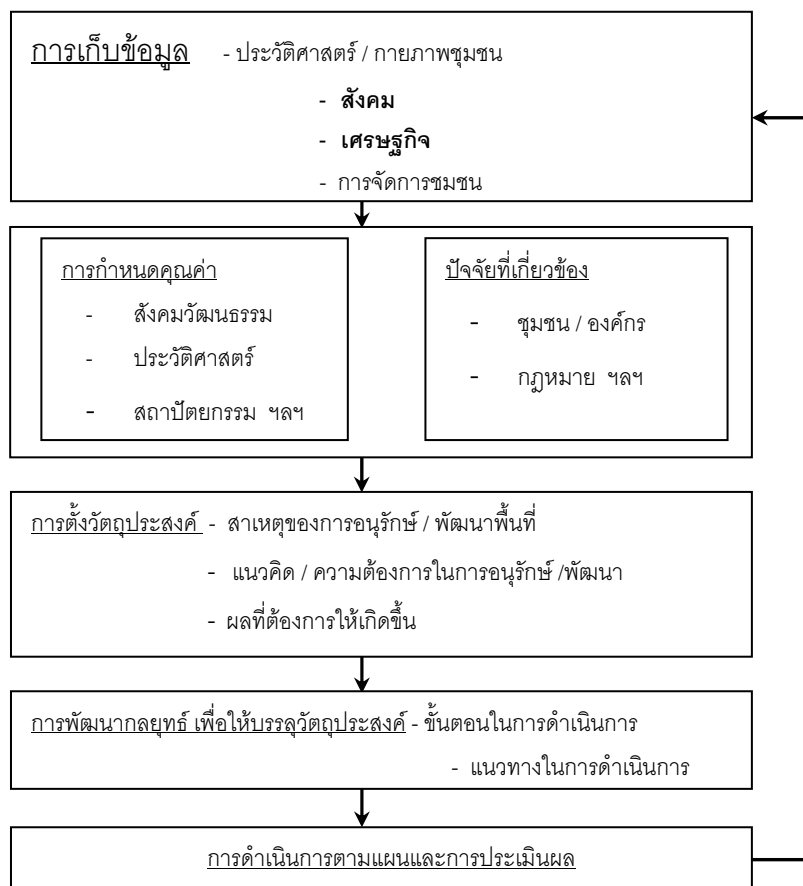
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความสำคัญและศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ริมน้ำ ในบริเวณกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียงเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต่อไป นอกจากนี้ยังต้องการกำหนดนโยบาย และแนวคิดการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยศึกษาพื้นที่กรณีตัวอย่างเป็นโครงการนำร่อง

วิธีการศึกษา

1. การค้นคว้าข้อมูลเอกสารได้แก่ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา ข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ ข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ กายภาพ และข้อมูลด้านการท่องเที่ยว
2. การสำรวจพื้นที่เพื่อเปรียบเทียบและเพิ่มเติมข้อมูลที่ไม่ปรากฏในข้อมูลเอกสารทั้งทางด้านกายภาพ สังคม และเศรษฐกิจ โดยการสำรวจจะครอบคลุมถึงโครงข่ายการคมนาคม สภาพการใช้ที่ดิน สถาปัตยกรรม ทัศนียภาพ และสภาพแวดล้อมเป็นต้น
3. การวิเคราะห์เพื่อประเมิน คุณค่าและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่
4. การกำหนดตำแหน่งและขอบเขตของพื้นที่ศึกษา
5. การศึกษาข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อกำหนดศักยภาพของพื้นที่ และศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่

การเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ในพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับพื้นที่อื่นๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันต่อไป

ขั้นตอนการศึกษา

ผลการวิจัยและข้อค้นพบ

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบไปด้วยการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพื้นที่ในแง่ใดแห่งหนึ่ง กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเป็นการผสมผสานกันระหว่าง การชม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เมืองเก่า การชมการแสดงทางวัฒนธรรม และการจับจ่ายใช้สอย ชื้อของที่ระลึกในตลาดโบราณ หรือแหล่งหัตถกรรมพื้นบ้าน ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงมีความหลากหลาย สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

- แหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโบราณคดี
- แหล่งที่มีวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์
- แหล่งที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรม เป็นเอกลักษณ์

- บริเวณที่มีการค้าและการประกอบอาชีพที่น่าสนใจ
- เมืองใหญ่ที่มีการผสมผสานของแหล่งหลายประเภท
- พิพิธภัณฑ์และสถานที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม
- เทศกาลทางวัฒนธรรม
- แหล่งวัฒนธรรมที่มีความหมายต่อนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม

ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของย่านในพื้นที่ศึกษา

เราจะพบว่าย่านสำคัญ ภายในพื้นที่ศึกษาต่างก็มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นในลักษณะ ต่าง ๆ กัน ได้แก่

■ ย่านท่าพระจันทร์ – ท่าช้าง

ในอดีตท่าพระจันทร์เป็นที่ตั้งของวังหน้า ส่วนท่าช้างเป็นท่าน้ำสำหรับนำช้างมาทำความสะอาด ปัจจุบันใช้เป็นท่าเรือบริการผู้คนในพื้นที่ และผู้สัญจรผ่านพื้นที่ระหว่างฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรีเป็นจำนวนมาก รวมทั้งบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญหลายแห่ง เช่น พระบรมมหาราชวัง ศาลหลักเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โรงละครแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากร วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และกระทรวงกลาโหม เป็นต้น

■ ย่านบางลำพู

เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิมหลายชุมชน ได้แก่ ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนตรอกไก่แจ้ อีกทั้งเป็นแหล่งชุมชนของศิลปินดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงในอดีต ได้แก่ โรงลิเกคณะหอมหวาน และคณะละครแม่บุญนาคน เป็นต้น ปัจจุบันย่านบางลำพูเป็นย่านการค้าที่น่าสนใจและมีชีวิตชีวาอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีชื่อเสียงด้านการจำหน่ายเครื่องแบบนักเรียนโดยเฉพาะมีชื่อเสียงด้านการเป็นแหล่งรวมของร้านจำหน่ายรองเท้าและเสื้อผ้านักเรียน

ถนนข้าวสารเป็นชุมชนใหม่ของนักท่องเที่ยวต่างชาติในกรุงเทพฯ เป็นจุดนัดพบของนักเดินทางทั่วโลก สองฝั่งถนนมีบ้านเช่าราคาถูก หอพักชั่วคราว (Guest House) ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายเครื่องประดับ ร้านขายเสื้อผ้า ร้านอาหาร ร้านหนังสือให้เช่า และบริษัทจำหน่ายตัวเครื่องบินราคาถูก

■ ย่านถนนพระอาทิตย์

เดิมเป็นที่ตั้งวังเจ้านายในสมัยรัชกาลที่ 4 หลายพระองค์ ปัจจุบันวังมีการเรียกชื่อใหม่และใช้ประโยชน์ใหม่แตกต่างกันไป เช่น วังพระองค์เจ้าคำรบ (บ้านเจ้าพระยา) เป็นสำนักงานบริษัทผู้จัดการ วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์เป็นอาคารองค์การยูนิเซฟ ตำนันวังมะลิเป็นสำนักงานองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ เป็นต้น อีกทั้งตึกแถวริมถนนพระอาทิตย์ยังมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม

ที่น่าสนใจ เป็นย่านร้านอาหารทั้งเก่าแก่และใหม่ และจำหน่ายหนังสือเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นที่ตั้งของป้อมพระสุเมรุ 1 ใน 2 ป้อม จาก 14 ป้อมรอบเมืองที่ยังเหลืออยู่ในผังพระนคร

■ ย่านปากคลองตลาด

เป็นตลาดส่งสินค้าเกษตรที่สำคัญ เป็นตลาดเก่ามีมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นที่ตั้งของตลาด 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดสดปากคลองตลาด ตลาดยอดพิมาน และตลาดส่งเสริมเกษตรไทย สินค้าส่วนใหญ่เป็นจำพวกผักสด ผลไม้ และดอกไม้

■ ย่านคลองบางกอกน้อย

เป็นที่ตั้งของชุมชนเก่าแก่ ตั้งอยู่ตามแนวคลองซึ่งเคยเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ในอดีตใช้ทางน้ำเป็นการคมนาคมหลัก และมีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและอาชีพของชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดสุวรรณาราม (ชุมชนบ้านบน ชุมชนบ้านบุ ชุมชนบ้านล่าง) ชุมชนบ้านข้าวเม่า ชุมชนช่างหล่อ และชุมชนบ้านมะตูม เป็นต้น ปัจจุบันเอกลักษณ์ของชุมชนในพื้นที่ลดน้อยลง เนื่องจากคนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น

■ ย่านคลองชักพระ

เป็นที่ตั้งของชุมชนริมน้ำ มีอาชีพทำสวนผัก สวนผลไม้เป็นส่วนใหญ่ มีการปลูกเรือนพักอาศัยกระจายอยู่ตลอดแนวลำคลอง ส่วนที่มีความหนาแน่นเป็นชุมชนได้แก่ ชุมชนริมคลองชักพระ ชุมชนวัดช่างเหล็ก-เวโร ชุมชนหลังวัดกาญจนสิงหาสน์ ชุมชนหลังวัดรัชดาภิเษก และชุมชนวัดปากน้ำฝั่งเหนือและพื้นที่ริมน้ำ (สถานีรถไฟบางกอกน้อยในอดีต) ที่มีเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม อาคารราชนาวิกสภา และย่านการค้าและพาณิชยกรรมอันได้แก่บริเวณตรอกวังหลัง ตลาดศาลาน้ำร้อนในวัดอมรินทราราม และภัทราวดีเธียเตอร์ ซึ่งจัดการแสดงบนเวที ในรูปแบบของการเดิน และละครเวที เป็นต้น

■ ย่านคลองบางกอกใหญ่

ย่านคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางช้างหลวง หรือคลองบางหลวง คือ แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมก่อนมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช ต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบันบริเวณป้อมวิไชยประสิทธิ์ ในพื้นที่จะเป็นที่ตั้งของชุมชนตามแนวคลองบางกอกใหญ่โดยเฉพาะบริเวณตอนต้นของคลอง ได้แก่ ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนต้นสน และชุมชนกุฎีเจริญพาสณ์ เอกลักษณ์ที่น่าสนใจของชุมชนเหล่านี้ ได้แก่ บ้านริมน้ำตามแนวคลองที่มีความเก่าแก่และสวยงามซึ่งนับวันจะหมดลงไปคงเหลืออยู่ไม่มากนักตามการเปลี่ยนแปลงของความเป็นเมือง

■ ย่านวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร –กุฎีจีน- วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความต่างทางด้านความเชื่อและวัฒนธรรม ได้แก่ ชุมชนชาวพุทธบริเวณวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ชุมชนชาวคริสต์หรือชุมชนกุฎีจีนบริเวณวัดช่างตาครู้ส และชุมชนมุสลิมหรือกุฎีขาวเยื้องกับมัสยิดต้นสน สิ่งปลูกสร้างในพื้นที่เป็นสถาปัตยกรรมที่งดงามและมีเอกลักษณ์ และเป็นพื้นที่ที่

เป็นที่ตั้งของสิ่งปลูกสร้างที่มีสถาปัตยกรรมงดงามและมีเอกลักษณ์ อันได้แก่พระอุโบสถวัดกัลยาณมิตร ศาลเจ้าแม่กวนอิม (ศาลเจ้าเกียนอันเกง) เจดีย์วัดประยุรวงศาวาส โบสถ์ซางตาครู้ส เป็นต้น

■ ย่านท่าเตียนและวัดโพธิ์

เป็นชุมชนเก่าแก่ เคยเป็นที่ตั้งของวังที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ บ้านเรือนเสนาบดี ราชวร และโรงงานหลวง ปัจจุบันเป็นย่านค้าพาณิชยกรรม ทั้งค้าปลีกและค้าส่ง สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ได้แก่ ตึก สุนันทาลัย วังจักรพงษ์ และกลุ่มอาคารเก่า 2 ชั้นตามถนนมหาธาตุ

วัดพระเชตุพลวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกและเป็นวัดประจำรัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี และได้ชื่อว่าเป็น “มหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย” ประกอบด้วยสิ่งที่น่าสนใจมากมายได้แก่ พระพุทธไสยาสน์(พระนอนวัดโพธิ์) พระเจดีย์ พระพุทธเทวปฏิมากร พระพุทธโลกนาถ ศาสตราจารย์ พระวิหาร พระตำหนักวาศุกรีหรือบ้านกวี โรงเรียนแพทย์แผนโบราณและอาชีวเวชวัดโพธิ์ และศาลเจ้าพ่อกรมหลวงชุมพร เขตอุดมศักดิ์

แนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การวางแผนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ จำเป็นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ จำนวนมาก แนวคิดทางด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจวางแผนและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่
 2. การกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่างๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
 3. การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนเป็นหลัก และต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
 4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน(Sustainable development)
 5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น
 6. ประชาชนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน
- ผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

แนวคิดนี้จะนำมาใช้เป็นกรอบในการทำแผนเพื่อการพัฒนาและอนุรักษ์ เพื่อการท่องเที่ยวในกรณีศึกษา ชุมชนกุฎีจีนต่อไป

กรณีศึกษาชุมชนกุฎีจีน

จากการศึกษาข้อมูลทางกายภาพของชุมชนริมน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง ประกอบกับปัจจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หลายแห่ง แต่ละแห่งประกอบด้วยสถานที่ และกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ในลักษณะต่างๆ กัน เช่น เป็นชุมชนพักอาศัย ชุมชนศาสนา และชุมชนการค้าความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและความพร้อมของชุมชนก็แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นเพื่อการจัดทำแผนการอนุรักษ์และพัฒนาในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงต้องตั้งเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาขึ้น เพื่อที่การวางแผนและการดำเนินงานจะมีความเป็นไปได้ และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่อย่างสำหรับชุมชนอื่นๆ ต่อไป

เกณฑ์ในการพิจารณาในการเลือกพื้นที่กรณีศึกษาได้แก่

- เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม ประเพณีและทางด้านเศรษฐกิจ
- เป็นพื้นที่ที่มีการจัดการด้านองค์กรชุมชนที่ชัดเจนอยู่แล้วแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยว หรือการอนุรักษ์
- เป็นพื้นที่ที่สามารถจัดรวมให้อยู่ในเส้นทางของการท่องเที่ยวทางน้ำเพราะชุมชนไม่อาจเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง จำเป็นต้องสร้างโครงข่ายของแหล่งท่องเที่ยวผสมผสาน กับแหล่งอื่นๆ ที่อาจมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ชุมชนอื่น หรือแตกต่างกัน เช่น วัดพิพิธภัณฑสถานหรือสวน เป็นต้น
- คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีคุณสมบัติตอบรับกับเกณฑ์ดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ที่ตั้งอยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำที่มีอยู่แล้ว

การกำหนดคุณค่าและความสำคัญของชุมชนกุฎีจีน

คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนโบราณที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร มีความสำคัญกับประวัติศาสตร์การค้า การคมนาคม และศาสนา เดิมผู้พำนักเป็นชาวโปรตุเกสมาตั้งบ้านเรือนและสร้างโบสถ์ข้างตาคูร์ลุ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช

คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมและชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนประกอบไปด้วยสถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่าในรูปลักษณะต่างๆ เช่นโบสถ์ข้างตาคูร์ลุ บ้านพักอาศัยโบราณที่มีเอกลักษณ์ นอกจากนี้ชุมชนก็ยังคงลักษณะของความเป็นชุมชนพักอาศัยอย่างดั้งเดิม ผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและพื้นที่ตั้งของชุมชน การประกอบอาชีพและวิถีชีวิตอย่างดั้งเดิมยังคงปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งทางกายภาพและด้านชนบประเพณี

คุณค่าด้านสังคม

ชุมชนกุฎีจีนเป็นพื้นที่ที่ยังคงลักษณะสังคมแบบดั้งเดิมไว้ได้ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับศาสนาซึ่งมีศูนย์กลางทั้งทางด้านกายภาพและจิตวิญญาณอยู่ที่โบสถ์ นอกจากนี้บริเวณแวดล้อมชุมชนกุฎีจีน ยังประกอบไปด้วยชุมชนต่างศาสนาที่อยู่รวมกันอย่างเป็นเอกภาพมาช้านาน

คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม-ประเพณี

ประเพณีในชุมชนกุฎีจีนเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาเทศกาลตามโอกาสพิเศษจะมีตลอดปี นอกจากคนในชุมชนจะเข้าร่วมกิจกรรมกันอย่างสม่ำเสมอแล้วยังเป็นจุดดึงดูด คนภายนอกชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตามการที่จะกำหนดว่า บริเวณใดมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่สามารถพิจารณาจากคุณค่า ความสำคัญ ทางกายภาพของแหล่งแต่เพียงอย่างเดียว เราจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงปัญหาและปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นด้วย เพื่อที่จะได้ทำการวางแผนการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง ปัจจัยที่ควรจะนำมาพิจารณาประกอบกับศักยภาพของพื้นที่ อาทิ

- ข้อจำกัดด้านความสำคัญของพื้นที่
- ข้อจำกัดทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่
- ศักยภาพในด้านการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ (carrying capacity)
- ทักษะของชุมชนต่อการท่องเที่ยว
- แผนการพัฒนาต่างๆ ที่มีผลต่อพื้นที่ศึกษา
- ลักษณะขององค์กรท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา

ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชนกุฎีจีน

สิ่งสำคัญที่เป็นตัวกำหนดลักษณะของการท่องเที่ยวในพื้นที่คือ ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว หรือ Carrying capacity ซึ่งเป็นเป้าหมายของการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอยู่สองประการใหญ่ๆ นั่นคือ นักท่องเที่ยวควรได้รับประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ และในขณะเดียวกันก็ได้รับความสนุกสนานจากการท่องเที่ยวนี้ นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยวจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบต่อสถานที่ทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปด้วย

Carrying capacity ของพื้นที่นั้นพิจารณาจาก

- โครงสร้างทางกายภาพของชุมชน
- โครงสร้างทางสังคมของชุมชน

จากการวิจัยพบว่าโครงสร้างทางกายภาพของชุมชนเป็นลักษณะชุมชนพักอาศัยและพื้นที่ทางศาสนา ลักษณะการคมนาคมภายในชุมชนเป็นถนนซอยขนาดเล็ก รถยนต์ไม่สามารถสัญจรได้ และมีพื้นที่โล่งขนาดใหญ่เฉพาะด้านหน้าและด้านข้างของโบสถ์ ทำให้บริเวณพักอาศัยเป็นบริเวณที่ค่อนข้างปิดใช้เฉพาะ

คนในพื้นที่ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ถ้ามีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าไปในบริเวณนี้อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อการอยู่อาศัยของคนในบริเวณนั้น ส่วนพื้นที่โล่งรอบโบสถ์มีลักษณะเป็นพื้นที่สาธารณะที่สามารถรองรับคนจำนวนมาก มีความต่อเนื่องกับท่าเรือของชุมชน การจัดกิจกรรม เทศกาลต่างๆจะใช้บริเวณนี้เป็นพื้นที่รองรับ

ส่วนโครงสร้างทางสังคมนั้น จากการสำรวจทางกายภาพและการสัมภาษณ์คนในชุมชนและกรรมการชุมชนคนในกลุ่มผู้วิจัยพบว่าลักษณะทางสังคมของชุมชนกุฎีจีน จะเป็นสังคมที่ค่อนข้างปิด ต่างคนต่างอยู่ ถึงแม้คนในชุมชนมีความเป็นชุมชนยึดเหนี่ยวไว้ด้วยศาสนาคริสต์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมที่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับถิ่นฐานมีอยู่มากเนื่องจากส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมและความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของชุมชน แม้ว่าบางคนอาจจะยังไม่เห็นศักยภาพของชุมชนในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้

การตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชน เช่นการพัฒนาด้านกายภาพของพื้นที่สาธารณะ การจัดกิจกรรมชุมชนตามเทศกาล เป็นหน้าที่ของกรรมการชุมชน ซึ่งมีพ่อเจ้าวัด หรือเจ้าอาวาสของโบสถ์ชาวตาครู้สเป็นประธาน แต่การจะดำเนินการใดๆก็ตาม จะต้องได้รับความเห็นชอบจากมิสซังคาทอลิกเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการได้

สำหรับด้านการท่องเที่ยวในชุมชนปัจจุบันนั้น เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีความสนใจเฉพาะ ชุมชนมีวิทยากรท้องถิ่นหนึ่งคนเป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนกุฎีจีนที่สามารถให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์แก่ผู้สนใจได้เป็นอย่างดี ผู้สนใจต้องทำการนัดหมายล่วงหน้า การเข้ามาในชุมชนของนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนด้วยตนเองจะไม่มีโอกาสได้ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนได้ดีเท่ากับการฟังข้อมูลวิทยากร และยังขาดการให้ข้อมูลในลักษณะอื่นๆ เช่น ป้ายสื่อความหมาย แผนที่ หรือการบอกทิศทางการเดินทางภายในชุมชน (จากการสอบถามผู้อาศัยในชุมชน 29 กุมภาพันธ์ 2547)

แนวคิดด้านการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงคุณค่าความสำคัญ ด้านต่างๆของชุมชน ประกอบกับโครงสร้างด้านกายภาพและสังคมของชุมชน แล้วจะพบว่า ถ้าจะกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับ Carrying Capacity และในขณะเดียวกันก็ยังรักษาคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไว้ให้มากที่สุด แนวคิดในการดำเนินการควรจะเป็นดังต่อไปนี้

- ลักษณะของการท่องเที่ยวควรเป็นการท่องเที่ยวสำหรับคนกลุ่มเล็กการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชนกุฎีจีนต้องไม่ทำให้ลักษณะเกิดผลกระทบต่อนุชนในชุมชนที่เป็นชุมชนพักอาศัย
- ส่งเสริมกิจกรรมสำหรับดึงดูดคนจำนวนมาก เฉพาะเวลาเทศกาลและจำกัดบริเวณพื้นที่กิจกรรมในบริเวณสาธารณะขนาดใหญ่เท่านั้น

- คำนึงถึงการอนุรักษ์อาคารสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยวัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ไม่ได้เน้นเพื่อการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพื่อเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนผู้อยู่อาศัย
- คำนึงถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนให้มีความสะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน
- มีการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่ถูกต้องและเหมาะสมกับความสนใจ
- ปลุกสำนึกด้านการอนุรักษ์และแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชน ให้ชุมชนมีทัศนคติและความคาดหวังที่ถูกต้องในเรื่องการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพชุมชน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการอนุรักษ์ และพัฒนาของพื้นที่ โดยสามารถแบ่งออกเป็นข้อเสนอแนะด้านต่างๆดังนี้

- ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพชุมชน
- ข้อเสนอแนะด้านการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน
- ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ที่มีความน่าสนใจ สภาพทางกายภาพของชุมชนในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีต เนื่องจากลักษณะการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรอบของชุมชนที่ได้เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการพัฒนาเพื่อสนองตอบต่อองค์ประกอบแวดล้อมอื่นๆ จากภายนอก ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งเป็นร่องรอยที่สามารถอ้างอิงถึง หรือคือหลักฐานให้กับคนรุ่นหลังได้เข้าใจและรู้ถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เอง จึงมีความสำคัญที่จะต้องรื้อฟื้นหรืออนุรักษ์ไว้ให้มีความชัดเจน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การพัฒนาทางด้านกายภาพของชุมชนในปัจจุบัน จะต้องมีความระมัดระวังและการวางแผน โดยต้องมีการจัดทำขั้นตอน วิธีการที่ต่อเนื่องและชัดเจน ให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ อันทรงคุณค่าที่ควรเก็บรักษาไว้ รวมถึงต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสภาพทางกายภาพและทัศนียภาพที่ดี ที่สามารถพัฒนาปรับปรุงให้เกิดคุณค่าในเชิงท่องเที่ยว ที่สร้างให้ภาพรวมของชุมชนเป็นชุมชนที่สวยงาม ส่งเสริมสภาพการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคตอันใกล้

วัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพของชุมชนกุฎีจีนมุ่งที่จะ

- พัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนภูมิถิ่นเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อยู่อาศัยในชุมชน
- พัฒนา กายภาพชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- ให้กายภาพชุมชนเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความเข้าใจในคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของพื้นที่

ในการวิจัยได้มีการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่สำคัญในชุมชน หลายแห่งเช่นบริเวณบ้านพักบาทหลวง บริเวณรอบโบสถ์ข้างศาลาครูสุ บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำ และภูมิทัศน์โดยรวมของพื้นที่ชุมชนเป็นต้น

ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

มีวัตถุประสงค์ที่จะ

- ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่
- ส่งเสริมให้ชุมชนภูมิถิ่นเป็นจุดหนึ่งของเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ
- ส่งเสริมการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ถูกต้องและเหมาะสมกับลักษณะความต้องการของนักท่องเที่ยว
- จัดให้มีเทศกาลทางวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวในวาระพิเศษ และเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน

ข้อเสนอแนะด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน

ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้เกิดการผลักดันให้องค์กรชุมชนเดิมมีบทบาทด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมมากขึ้น โดยองค์กรจะทำหน้าที่เสมือนตัวกลางระหว่างคนในชุมชน สร้างความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยว และผลตอบแทน หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ให้คนในชุมชนมีความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นอกจากนี้ในการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนา จำเป็นจะต้องให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อคนในชุมชนจะได้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นเจ้าของโครงการ ถึงแม้ว่าชาวบ้านอาจจะมีความไม่เท่ากันทุกคน แต่คนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากโครงการไม่ทางตรงก็ทางอ้อม

ในขณะเดียวกันองค์กรชุมชนต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชน องค์กรชุมชนควรสร้างเครือข่ายระดับชุมชนด้วยกัน โดยเฉพาะชุมชนใกล้เคียง และชุมชนริมน้ำอื่นๆ ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อร่วมมือในการพัฒนา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันได้ นอกจากนี้ชุมชนยังจะได้รับประโยชน์จากการสร้างเครือข่าย

กับชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการ และเรียนรู้ปัญหาจากตัวอย่างในชุมชนอื่น

บรรณานุกรม

Bangkok 2000 City of Culture : Comform Company,Ltd., 2543

Compact Guide เกาะรัตนโกสินทร์ : สำนักพิมพ์ พี เอส พี, 2545

Timothy,Dallen J. & Boyd , Stephen W. Heritage Tourism. : Prentice Hall , 2003

Inskeep, Edward. Tourism Planning : An Integrated and sustainable Development Approach.

Van Nostrand Reinhold : New York , 1991

The Must See Sites in BANGKOK : A.C.T. Publishing Co.,Ltd., 2542

การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค, 2546

80 ปี วัดช้างตากุ้ง : หนังสืออนุสรณ์โอกาสครบ 80 ปี วัดช้างตากุ้งครั้งที่ 3

ของดีกรุงเทพ : ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2543

พจนานุกรมสวนศรี. คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. โครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ 2546

หนังสือชุด “นักเดินทาง...เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน”: ธนบุรี : สำนักพิมพ์สารคดี, 2542

เวียงวังฝั่งธนฯชุมชนชาวสยาม : สำนักพิมพ์มติชน, 2545

วัดในกรุงเทพฯ – ธนบุรี : สำนักพิมพ์แสงแดดเพื่อเด็ก, 2542

ท่องเที่ยวเขตภาษีเจริญ : สำนักงานเขตภาษีเจริญ

จดหมายเหตุการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์:จัดพิมพ์เนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี

สำนักงานเขตพระนคร : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน ปี 2545

สำนักงานเขตบางกอกน้อย : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน ปี 2545

สำนักงานเขตธนบุรี : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน ปี 2545

สำนักงานเขตตลิ่งชัน : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน ปี 2545

สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545

สำนักงานเขตภาษีเจริญ : ข้อมูลจำนวนประชากรในชุมชน จำนวนหลังคาเรือน และประเภทชุมชน
ปี 2545